

A „TÁJ- ÉS KÖRNYEZETESZTÉTIKAI VIZSGÁLATOK KÜLÖNBÖZŐ MINTATERÜLETEKEN” CÍMŰ, 81374. SZÁMÚ OTKA SZAKMAI BESZÁMOLÓJA

1. LÁTVÁNYÚTVONAL TERVEZÉSE VONATABLAKBÓL

1.1. Tájkarakter-kategóriák meghatározása

Az adatgyűjtés során bebizonyosodott, hogy minden – más vizsgálatok alapján ökológiai szempontból értékesnek minősíthető – terület vizuálisan is jól elkülöníthető. Mivel ezek többnyire védett területek, ezért változatosabb vegetációjukkal izgalmasabb tájképi elemként jelennek meg, mint a többnyire monokultúrás jellegű, hatalmas kiterjedésű szántóföldek.

A CORINE adatbázis felhasználásával a vasútvonal mentén vizsgált sávot – ami morfológiai értelemben egyhangú alföldi táj – a különböző élőhelyek, az ezekhez kapcsolódó természetes és mesterséges vegetáció, vagyis a változatos területhasználat miatt meglepően sok kategóriával jellemezhető, a CORINE III. szintjén lefedett 1376 poligon összességében 26 kategóriába sorolható; ilyen részletességre azonban a vizsgálat szempontjából nem volt szükség. Ezért csak az 5 tájhasználati alapkategóriát használtuk (CORINE I. szint), amelyeket mind ökológiai, mind pedig táj- és környezetesztétikai szempontból értékeltünk.

1.1.1. Mesterséges felszínek (települési környezetek)

Ebbe a kategóriába tartoznak a sűrűn beépített városi és a lazább szerkezetű falusi környezetek csakúgy, mint az alföldre jellemző szórványtelepülések, a tanyák. Környezetesztétikai szempontból az utóbbi tekinthető a legértékesebbnek, hiszen itt az épített környezet mindenképpen alárendelt szerepet kap a természetes (természet közeli) növényzet mellett, amelynek éppen az a szerepe, hogy megvédje a tanya épületeit az időjárás viszontagságaitól, miközben el is rejti azokat. A fákkal körbeültetett tanya és a körülötte lévő szántóföldek közötti kontraszt (vertikális és horizontális térelemekkel) is növeli e településtípus környezetesztétikai értékét.

A tanyákhoz képest a falvak esetében a beépítettség nő, a házak között udvar, kert, mögöttük szántóföldek találhatóak, vagyis a zöldterületek aránya a városinál jelentősebbnek mondható. E településtípusnál leggyakoribb környezetesztétikai probléma, a gondozatlanság – ami persze szociális helyzetből is fakadhat – és az igénytelenség (pl. jellegtelen sátozott egyneházak).

A városok beépítettsége a legnagyobb, ezáltal a természetesség a legkisebb fokú. Ezt parkosítással, növények (fák, bokrok, gyepek) telepítésével próbálják ellensúlyozni. Környezetesztétikai szempontból szintén a gondozatlanság jelenti a legnagyobb veszélyt (általánosan jellemző a sok rossz állapotban lévő ház, az utcákon található szemét, a mindent beborító falfirka...). E kategóriához tartoznak még az utak, vasutak, egyéb infrastrukturális objektumok mellett a városok környezetesztétikai szempontból kevésbé értékes ipari és kereskedelmi övezetei is csakúgy, mint a bányászati területek. A mesterséges felületek ökológiai értéke általában alacsony, a települések ökológiai szempontból legértékesebb területei a parkok, amelyeket általában fasorok kötnek össze (ökológiai folyosót alkotva). Táj- és környezetesztétikai szempontból a mesterséges felszínek között éppúgy találunk magas értékkel minősített (rendezett, tiszta, parkosított, építészetileg is különleges, vonzó) tereket, mint alacsony értékkel jellemzett elhanyagolt, piszkos, lehangoló települési környezetet.

1.1.2. Mezőgazdasági területek

Az Alföld mind morfológiai-, mind pedig talajtani szempontból hazánk mezőgazdaságra legalkalmasabb térszíne. A hatalmas monokultúrás szántóföldek váltakoznak a kisebb táblákból álló területekkel, ahol gabonát, zöldséget, gyümölcsöt, ipari- és takarmánynövényeket, valamint virágokat és konyhakerti növényeket termesztenek. A területen áthaladó vasútvonal uta-

sai leginkább ezzel a tájkarakterrel találkoznak, amit a statisztikai adatok is alátámasztanak, hiszen csak a szántók az összterület 40 %-át teszik ki. A nagy területen ugyanazt a növényt termelő egyhangú táblák legfeljebb kirívó színükkel (pl. egy sárga napraforgótábla), aratás után pedig a szántóföldön hagyott szalmabálák különleges – Land Art-szerű – fény-árnyék játékaival képesek megfogni a tekintetünket. Ugyanígy a szántás barázdáinak is megvan a maga figyelemfelkeltő ritmusa. Mindebből látható, hogy a mezőgazdasági területek látványának éves ciklusa van. A művelésbe ökológiai, tájvédelmi szempontból nem bevont területeken megjelenő fás (bokros) vegetáció még kontrasztosabban jeleníti meg a horizontális és vertikális térelemeket, amit az eltérő színek tovább fokozhatnak.

A mezőgazdasági területek ökológiai jelentősége az intenzív bolygatottság miatt csekély (közepes), tájlesztétikai értékük is nagyban függ a vegetáció (időszakosan vegetációmentes területek) változatosságától, ami antropogén hatásoktól kevésbé érintett területeket feltételez (alacsony – magas).

1.1.3. Erdő-, természetközeli területek

A vizsgált kategóriák közül tájlesztétikai és ökológiai szempontból ez a legértékesebb, mind a változatos fajösszetétel (szín, forma), mind pedig természetközeli állapotuk miatt. Területük ugyanakkor az intenzív mezőgazdasági tevékenység miatt a legkisebbek közé tartozik. Az erdők lombkoronája alatt cserjék és lágyszárúak alkotta szintek találhatóak. Az értékesebb fafajokkal rendelkező őshonos erdőségek nagymértékben visszaszorultak (vizsgált terület csupán 0,6%-a!), ugyanakkor meglepően magas a tájidegen túlevelű erdőségek aránya (kb. 6%), mely gazdasági okokkal magyarázható (gyors vágásérettség, környezeti adottságokkal szembeni igénytelenség). Az erdők mellett fontos szerepe van az átmeneti fás-cserjés területeknek (2,5%), de különösen a fátlan természetes gyepeknek (ahol a lágyszárúak az előforduló növényeknek legalább a 75%-át alkotják) és természetközeli rétegeknek (együtt 4,4%). Ezek a területek maradtak a természetes állatvilág legfontosabb élőhelyei, ezért megóvásuk kiemelt feladat a természetvédelem számára. E kategória minősítése minden szempontból magas.

1.2.1.4. Vizenyős területek

Ide tartoznak az időszakosan elöntés alá kerülő, valamint az állandóan pangó vagy friss vizek által borított (telített) területek. Általában a mélyebben fekvő, illetve rossz vízvezetésű (agyagos) talajokon alakulnak ki. A mocsaras, lápos területek nádassal, kákával, gyékénnyel és egyéb vízi növényekkel jellemezhetők, kiváló fészkelő helyeket teremtve a vízimadaraknak. Ökológiai értékei miatt ezek a területek általában védettek, ezért értékük is magas. Tájlesztétikai szempontból azonban a többnyire egyhangú növényzete miatt csak a közepes értéket éri el, kivéve azokat a területeket, ahol a nyílt vízfelület is megjelenik, ezáltal a tükröződés megsokszorozhatja a vizuális élményt, ezért magas értéket kaphat.

1.2.1.5. Vizek

A nyílt vízfelülettel rendelkező természetes (folyók, tavak) és mesterséges (tározók, halastavak) környezetek alkotják e kategóriát. A folyó és állóvizek, a vízfelületekhez kapcsolódó vizenyős, illetve vízmentes területek miatt a legváltozatosabb élőhelyekkel rendelkező, ezáltal ökológiai szempontból kimagasló értékkel jellemezhető (magas minősítésű) területek. Tájlesztétikai értékét vizsgálva, elsősorban a nyílt vízfelületek miatti tükröződés által megnövelt vizuális élmény – nyugodt vízfelületek esetén kialakult vízszintes szimmetriával növelve – miatt tekinthetők ezek a területek tájképi szempontból attraktívnak, tehát az ilyen tájnak a tájlesztétikai értéke is magas.

Az alapkategóriák jellemzését és ökológiai-, valamint esztétikai értékelését a 1.1. táblázat mutatja.

1.1. táblázat. A CORINE alapkategóriák jellemzése, ökológiai-, táj- és környezetesztétikai értékelése (szerk.: Karancsi 2011)

felszínfedettségi kategóriák (CORINE I)	jellemzés	ökológiai érték	táj- és környezetesztétikai érték
<u>Mesterséges felszínek</u> (települések, infrastrukturális létesítmények, ipari-, kereskedelmi-, építési- és bányaterületek valamint szabadidő-, üdülő- és városi zöldterületek)	Szerkezetét leginkább az épületek határozzák meg. Az épületek az út- és vasúthálózat valamint a mesterséges burkolattal ellátott, növényzettel fedett területekkel és a csupasz talajjal együtt jelennek meg. A felszín ipari hasznosításával építési- és bányaterületeket hoznak létre.	alacsony	alacsony-magas
<u>Mezőgazdasági területek</u> (szántóföldek, legelőterületek, gyümölcsös és konyhakertek)	Nagyobb vagy kisebb szántóföldi táblákból álló területek, ahol gabonát, zöldséget, gyümölcsöt, ipari- és takarmánynövényeket, továbbá virágokat és konyhakerti növényeket termesztenek.	közepes	alacsony-magas
<u>Erdő-, természetközeli területek</u> (Erdők, cserjék, gyepek)	Elsősorban a lomb-, vagy tűlevelű fákból álló növényzet, melyet a fák koronája alatt cserjék és lágyszárúak alkotta szintek egészítenek ki. A természetes gyepek területein a lágyszárúak az előforduló növényeknek legalább a 75%-át alkotja.	magas	magas
<u>Vizenyős területek</u> (Mocsaras, lápos területek)	Időszakosan, állandóan pangó vagy friss vízzel borított (telített) térszínek. A mocsaras területek nádassal, kákával, gyékénnyel és egyéb vizenyős növényekkel jellemezhetők.	magas	közepes
<u>Vizek</u> (folyóvizek, tavak, tározók)	Természetes vagy mesterséges vízfelületek.	magas	magas

1.2.2. Tematikus térképek kiértékelése

Az egyszerűsített (CORINE I) adatbázis figyelembevételével elkészített tematikus térképek (1.1. ábra) statisztikai elemzése alapján megállapítható, hogy a vizsgált övezet legnagyobb része az Alföldre jellemző mezőgazdasági terület (több, mint 55%, aminek 72%-a szántóföld). Ahogy az előző fejezetben láthattuk, a nagyüzemi táblák is nyújthatnak vonzó látványt, színükkel, formáikkal felkelthetik az utazók érdeklődését vagyis tájészttikai értékük akár magas is lehet.

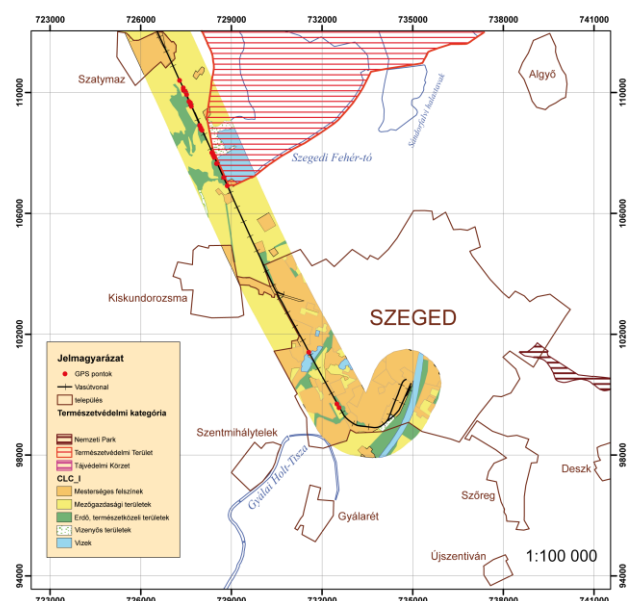
A területi arányokat figyelembe véve a mezőgazdasági területeket a mesterséges felszínek követik (28,57%), majd a vizuálisan legértékesebb erdő-, természetközeli területek (13,41%), amelyek növekedése mind mennyiségi, mind pedig minőségi szempontból is - kívánatos. Az ökológiailag értékes vízenyős területek ennek csupán egy tizedére (1,47%) esnek vissza, míg a legkisebb területet lefedő vizes területek már csupán az összterület 0,86%-át (3,287 km²) teszi ki, mégis mind ökológiailag, mind pedig tájészttikailag a legmagasabb minősítést kapják.

A térképeket vizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb településsűrűség, és a változatosabb területhasználat Szeged és Budapest közelében figyelhető meg. Az útvonal középső része (Kecskemét környéke) egységesebb, vagyis bár kevesebb kategória különíthető el, ugyanakkor itt található a nagyobb területű szántóföldek.

A vasútvonalhoz kapcsolódó GPS pontok jól jelzik az ökológiai szempontból értékes területeket, ami a CORINE felszín fedettségi kategóriáinak megbízhatóságát mutatja. A néhány eltérés abból adódhat, hogy a CORINE fedvény elkészítése óta területhasználat váltás, illetve élőhely degradáció (eltűnés) következett be.

Látványérték szempontjából az alföldi tájra jellemző, ún. tanyás tájkarakter tekinthető a legértékesebbnek, mert itt a szántóföldi területek egyhangúságát oldja a változatosabb vegetáció és a közte megbúvó, tájba illeszkedő tanya (tanya épületek).

Az általunk – tájészttikai vagy ökológiai szempontból – értékesnek ítélt területek nagyjából egybeesnek a megyei (Csongrád, Bács-Kiskun, Pest) területrendezési tervekben szereplő tájképvédelmi (országos- és térségi jelentőségű) területekkel

1.1. ábra. Szeged-Budapest vonatút látványtérképe (szerk. Kitka-Karancsi 2011)

1.2.3. Kérdőívek kiértékelése

Mivel a vonatút utazóközönsége rendkívül változatos, feltételezhető, hogy az alföldi táj látványa is mindenkire másképp hat, ezért tartottuk szükségesnek, hogy az utazási szokások felmérése mellett, vizsgáljuk a látványértékek ismertségét is. A felmérést a mindennapi utazóközönség véleményének megismerése céljából végeztük, ezért szándékosan nem kérdeztünk turistákat. A kérdőívek kitöltésére 52 utas vállalkozott, melyből 34 volt nő. Az átlag életkor 27,8 év (a legfiatalabb 19, a legidősebb 70 éves) volt. A válaszadók lakóhelyként várost (44 fő) és falut (5 fő) jelöltek meg (3 fő erre a kérdésre nem válaszolt nem válaszolt!). Iskolai végzettségük alapján 31 fő rendelkezett érettséggel, 15 fő felsőfokú-, míg 5 fő általános iskolai végzettséggel.

Az utazáshoz kapcsolódó kérdések közül látszólag talán az a legfontosabb, hogy: *Honnan hova utazik a vasútvonalon?*

Bár a megkérdezettek közül csupán 36 fő utazott végig a vonalon, mégis a vizsgálat szempontjából rövidebb szakaszon történő utazás is elegendő ahhoz, hogy véleményt alkosson az alföldi táj vizuális megjelenéséről. Azt is fontos megjegyezni, hogy mindenki többször tette már meg az utat, tehát az utazóknak nem ismeretlen a táj. Ezért egyáltalán nem meglepő, hogy az utazók nagy többsége (47 fő) fel tudta sorolni a vonalon található állomásokat.

A kérdésekre adott válaszokból kiderült, hogy az utasok nem az útvonal szépsége miatt váltanak jegyet a vonatra, munkába, iskolába, ügyet intézni vagy éppen haza mennek a vonattal. Ezért az utazás alatt a fő tevékenység nem a „bámészkodás”, hanem az olvasás, a tanulás, a zene hallgatás (43 fő), de néhányan film nézéssel, vagy a számítógépezéssel töltik el utazási idejük nagy részét.

Arra a kérdésre, hogy: *Szokta-e figyelni a tájat, utazás alatt, vagy ha megunta azt a tevékenységet, amit korábban csinált?* mindenki igennel felelt.

Megkérdezve hogy: *Milyen érzést vált ki önből a táj látványa?* a válaszadók közül 29-en pozitív választ adtak, 7 fő negatív és 16 fő semleges választ adott. Azok, akik semleges választ adtak megemlítették, hogy hangulatuktól függ, illetve ha szép tájat látnak, akkor pozitív, de ha leromlott (vagy szemetes) akkor negatív.

Azok, akik negatív választ adtak az egyhangúságot, monotonitást, változatlanságot, gondolatlanságot említették leggyakrabban.

A szakmai ismereteiket is szondáztuk azzal a kérdéssel, hogy: *Ön szerint vannak-e ökológiai-értékes területek az útvonalon?* A többség (24 fő) válasza nem tudom volt, a többi válaszban pedig – 16 talán (biztosan) és 12 igen – sejteni lehetett a bizonytalanság miatti találgatást. Ez persze nem jelenti azt, hogy az igenek között nem voltak biztos tudású válaszadók. Mindemmellett a kérdőívet kitöltők többsége (33 fő) fontosnak tartja, hogy utazása során új ismereteket szerezzen. Sőt a nagy többség (48 fő) szívesen olvasna egy – az útvonal természeti és kultúrtörténeti értékeit bemutató – tájékoztató füzetet, vagy meghallgatná azt egy audio-guide segítségével.

A kérdőívek alapján úgy tűnik, hogy a mindennapi tevékenység mellett is volna igény arra, hogy megismertessük az utazókat a vonatablakból feltáruló környezettel. A turisták számára pedig egy vonzó attrakció lehetne, hogy a vonatutazás alatt is információkat kaphat egy idegen tájról, az Alföld kultúrájáról.

1.3. Következtetések

A látványutak, mint speciális tematikus útvonalak már hazánkban is megjelentek és egyre fontosabb szerepet kapnak az idegenforgalmi fejlesztésekben.

A vonatozás, mint utazási eszköz lehetőséget teremt az útvonal tájainak, objektumainak megismerésére. A látványt kellő információval kiegészítve felkeltheti az érdeklődést a táj, vagy

annak egy részlete iránt, alaposabb megismerésre csábít. Az utazók véleményét megismerve van igény az ilyen típusú szolgáltatásokra.

Azért itt a tanulmány végén említést kell tennünk egy mindezzel ellentétes érdekről is. Az országos fásítási törvényhez (2004) kapcsolódó FMV rendelet (2007/88) szerint minden vonalas infrastrukturális objektum mentén kötelező a védőfásítás, aminek fontos szerepe van a vasútpálya védelmében (szél, csapadék, napsütés ellen), ugyanakkor ennek teljes megvalósulásával a vizualizáció korlátozása miatt a látványutak elvesztenék jelentőségüket. Bár munkánk eredményeit egy nyomtatott formában megjelentetett füzetként adnánk az érdeklődő utasoknak, azért a jövő a turisztikában is a minél könnyebb és gyorsabb információ-szerzés, amiben nagy segítséget jelentenek az audio guide-ok és a GPS-es okostelefonok óriási letölthető adatmennyiséggel és persze az ismeretszerzést segítő, jól megírt programmal. Az új technika lehetővé teszi, hogy a helyszínen (illetve menet közben) kapjunk meg minden információt, amire csak szükségünk van, ez persze a papíralapú broszúrák, útikönyvek háttér-beszorulását vonja maga után.

A táj alapvető eleme a vegetáció fontos szerepet tölt be a tájlesztétikai értékelésben. Hasonló, de korlátozottabb jelenléte miatt nélkülözhetetlen a növényzet az élhetőbb környezet kialakítása szempontjából a településeken is. Ezt a kérdést vizsgáltuk a következő projektünkben.

2. A NÖVÉNYZET, MINT FONTOS KÖRNYEZETESZTÉTIKAI ELEM

A városok növényzettel borított területének nagysága alapvetően befolyásolja a lakók és a turisták komfortérzetét, hiszen a zöldfelületek csökkentik a légszennyezést és zajterhelést, javítják a mikroklimatikus jellemzőket, felüdülést nyújtó kellemes környezetet biztosítanak az erősen beépített belvárosi régiókban. Mindemelllett a jól kialakított városi zöldfelületek a területet bekapcsolják a régió tájszerkezetébe, ezért is fontos a tervezés során a biológiaiilag aktív és inaktív területek helyes arányának kialakítása.

A növények kedvező hatása az emberi pszichikumra régóta ismert. A zöldterületek jelenléte a városban, azok látványa, helyzete és mérete, az épületekhez való viszonya a városképet jelentősen befolyásolja. Hatása különböző léptékben érvényesül (egy különleges virágkompozíció-tól egy jelentős kiterjedésű kastélyparkig). A városlakókra nézve a szoroson vett egészségügyi (fiziológiai) hatáson kívül, a növények, mint természeti elemek esztétikai élményt okoznak, amelyek hangulatalakító képességüknél fogva további kedvező pszichológiai hatást gyakorolnak a városlakókra. A település egészét és környezetét tekintve éreznünk kell a város – épített és ültetett – részei közt fennálló szoros kötöttséget. A táj szépségei legyenek érezhetőek a beépített területen belül is, a város táruljon fel a környező táj felé. Még nagyobb léptékben, az ellenirányból szemlélő, a tájból a város felé közeledő számára feltároló városképben is nagy szerep jut a növényzetnek, a zöldterületnek.

Bár a városok és a lakosság szám növekedésével a városi zöldterületek egyre nagyobb jelentőségűvé váltak, a városi közkertekre nagyobb igény csak a 18. század végén, 19. század elején merült fel. Kezdetben csak kisebb utcafásítások voltak, kisebb közkertek létesültek, városkörnyéki erdőket nyitottak meg a városlakók számára, de arra is volt példa, hogy urasági kertek-be mehettek be, bár csak erős korlátozásokkal.

2.1. Célkitűzés, a feldolgozás módszerei

Ebben a tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy bemutassuk a városi zöldfelületek általános jellemzőit, és a szegedi parkok sajátosságait, valamint megvizsgáljuk a parkok idegenforgalmi szerepét. A parkok történetének feldolgozása levéltári adatok, archív térképek,

képeslapok felhasználásával történt. A parkok idegenforgalmi szerepét térinformatikai, módszerek felhasználásával vizsgáltuk.

2.2. Eredmények

2.2.1. A városi zöldterületek fejlődése, funkciói a városi környezetben

A rendelkezésünkre álló szakirodalmak segítségével áttekintettük a zöldterületek fejlődését a várostervezésben a reneszánsztól egészen napjainkig. A városi zöldterületek legkifejezettebb funkciója a város ökológiai rendszerében betöltött szerep. Itt először is a zöld növényzet levegőminőség-javító hatásáról kell szólnunk. A növények egyrészt a levegő széndioxid tartalmának felvételével és oxigén kibocsátásával járulnak hozzá a levegő minőségének javításához, másrészt megkötik a szálló port, így gyakorlatilag szűrőként viselkednek. A napsütés és a sugárzási viszonyok, valamint a légáramlatok befolyásolásával, illetve a légnedvesség növelésével nagy szerepük van a városklíma egyenletesebbé, és – különösen a nyári időszakban – elviselhetőbbé tételében. A növényzetnek zajelfedő és zajcsökkentő hatása is van, ami különös jelentőséget kap nagyvárosainkban. Kevésbé ismert, de jelentős szerepük van a növényeknek a mechanikai rázkódások és rezgések csökkentésében is. A zöldfelületeknek áttételes hatása is van: ahol park található, ott nem járnak az autók, kipufogógázzal, porral, zajjal és rezgéssel szennyezve a környezetet.

Kézenfekvő a városi zöldterületek társadalmi szerepe is. A jó levegő, a nyugodt és szép környezet ideális helyszínt teremt a találkozáshoz és szabadidős tevékenységekhez.

Nem szabad elfeledkeznünk a kisgyermekről sem: őket a játszótérek várják. Fontos szerepet kaphatnak ezek a zöldterületek a városi gyerekek szocializációjában és oktatásában, itt van ugyanis módjuk a természetet közelről megfigyelni, tanulmányozni. A parkok tehát segítik az egészségmegőrzést, nem csak a fizikai, hanem a lelki egészség megőrzését is, hiszen a zöld szín látványa eleve megnyugtató, s egy park csendjében könnyebb ellazítani a napi stressz után.

A zöld növényzet pszichikai hatásaihoz szorosan kapcsolódik az esztétikai funkció. Egy fa önmagában is szép, de látványa különös tartalmat kap a városban, egy ház előtt. A fa feloldja a merev téglá vagy betonépítmény látványát, mintegy élő keretbe foglalja azt, a ház pedig a fával együtt kelti az emberi lakhely benyomását. A zöldterületek tervezése egyre jelentősebb szerepet kap a településfejlesztésben.

2.2.2. A városi zöldterületek és zöldfelületek

Először is értelmezzük az alapfogalmakat. Különbséget kell tennünk a zöldterület és a zöldfelület között. A *zöldterület* fogalma a nem beépítésre szánt területek egyik önálló területhasznosítási kategóriáját jelenti: a közparkokat, a közkerteket foglalja magába. Ezek beépítésére vonatkozóan az OTEK (Országos Településrendezési és Építési Követelmények) tartalmaz előírásokat: a zöldterületen elhelyezhető pihenést és testedzést szolgáló építmény (sétaút, pihenőhely, tornapálya, gyermekjátszóter stb.), vendéglátó épület, a terület fenntartásához szükséges épület, legfeljebb 2%-os beépítettséggel.

Zöldfelületek összességében a település minden területhasználati egységében megtalálhatók, ugyanakkor mennyiségük és minőségük erősen eltérő lehet. A belvárosokban többnyire csak zöld szigeteket vagy fásított tereket találunk, a központtól távolodva a lazább beépítésű területekben, a kertvárosokban, a folyók mentén és a városzéleken egyre nő a zöldfelületek aránya.

A városi zöldfelületeket alapvető rendeltetésük szerint két csoportra oszthatjuk: az ún. természetési célú (leginkább külterületen) és kondicionáló zöldfelületekre.

2.2.2.1. A kondicionáló zöldfelületek további csoportosítása:

A *közparkok* a jelenleg érvényben lévő rendelkezések értelmében olyan területek, amelyek legalább 1 hektár nagyságúak, illetve egyik oldaluk sem lehet kisebb 80 méternél, ám ahhoz, hogy egy park jelleggel kialakított területen a közpark fő értéke, a sajátos állományklíma létrejöhesse, ahhoz legalább 3-4 ha nagyságú egybefüggő területre van szükség. A *közkertek* a közparkokhoz hasonló funkcióval rendelkező, de kisebb területű, közcélú zöldfelületi egység.

A *közjóléti erdőterület* a települések területének legalább 1500 m² nagyságú erdei fákkal és cserjékkel borított része. A közhasználatra szánt erdőterületek a település kondicionálásán túl rekreációs, üdülési, turisztikai funkciókat is szolgálnak, s ennek megfelelően kiépítettek.

A *sétányok, út- és térfák* a városok fő zöld tömegét adják, amelyek a település teljes területét átszövik. Vonalas jellegükénél fogva igen fontos összekötő szerepük van a település zöldfelületi egységei, illetve a település belső és külső területei között. A klasszikus városi fasorok jellemzője, hogy egy fajból állnak, közel azonos korúak és ezért egységes képet mutatnak.

Az ún. *intézményi zöldfelületek* az alapfokú közintézményekre (bölcsőde, óvoda, iskola) jellemző, hogy rendeltetésük betöltéséhez megfelelően kialakított kertre, zöldfelületre van szükség, csak ezzel együtt létesíthetők. Vannak olyan, szolgáltatásokat nyújtó közintézmények, ahol szintén követelmény a zöldfelületek kialakítása (pl. temető, fürdő, strand, sportlétesítmények, kempingek, botanikus-, és állatkertek stb.).

A *kondicionáló és védő ültetvények* kialakításának célja, hogy a különböző létesítményeket vagy környezetüket megvédjék a környezeti ártalmakkal szemben.

Közparkok:

A közparkok tervezése, létesítése a 18. századtól kezdődően terjedt el, azokban az országokban, ahol a városiasodás, a nagy népességkoncentráció és a környezet állapotának romlása erősen érzékelhetővé vált. Az iparosodás, a romló közegészségügyi állapotok szociális és jóléti intézkedéseket hívtak életre és ezek között egyik volt a közparkok létesítése. A közparkokban fürdőket, könyvtárakat, zenepavilonokat, éttermeket helyeztek el. Itt a városiakok felfrissültek, emellett kulturális igényüket is kielégíthették. Az esztétikus, igényes környezet szemléletformáló volt. A városok lakói számára a parkok a természethez, a tájhoz való kapcsolatot jelentik. A parkokban szabadnapokon és ünnepnapokon megjelenő tömegek jelzik az igényt a természetben való tartózkodás iránt.

Már évszázadokkal ezelőtt tudták, hogy semmi sem pihenteti annyira az emberi szemet és kedélyt, mint a szabad zöld tájak. A park ugyan nem egészen szabad terület, de mégis alkalmas elénk varázsolni a zöld mezőt és az árnyas erdőt. Mindenesetre a parkban úgy érezzük, hogy kiszabadultunk nagyvárosi kalitkálakásunkról. A parkokat éppen ezért korunkban a nagyváros egészségügyi zöld terének nevezik.”

Különösen a nagyvárosok belterületein nagyon fontossá vált a sportolásra is alkalmas zöldterületek létesítése. Ugyanakkor a parkok mindmáig a társasági élet, a kommunikáció fontos színterei. A városokban tapasztalt elidegenedés a parkokban valamelyest eltűnik, ismeretlen emberek, idősek, fiatal mamák és gyermekek találkoznak és teremtenek kapcsolatot. A parkok funkciói között igen lényeges a szabadtéri játék lehetőségének a megteremtése. A gyermekek részére létesített játszóterek mellett a csendes, nyugodt szemlélődés, pihenés, beszélgetés helyeit is ki kell alakítani a parkokban.

A park rendszeres látogatói a különböző funkciókkal rendelkező tereket más-más távolságból keresik fel. Tapasztalatok szerint a gyermekjátszóterek hatósugara átlagosan 600-800 méter. A séta és pihenőhelyeket keresők sem látogatják az 1-1,5 km-nél távolabbi parkokat. A sportpályák vonzáskörzete 2,5-3 km.

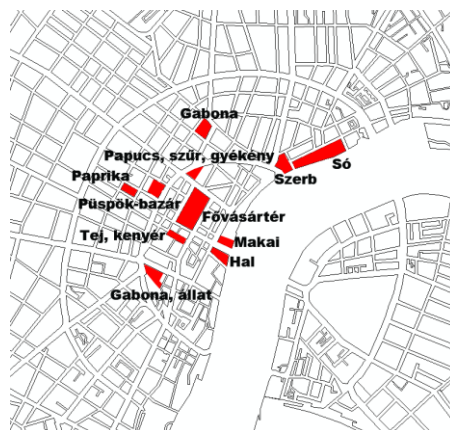
A zöldterületek között megkülönböztethetünk közterületi és magántulajdonban lévő zöldterületeket. A közterületi zöldterületek közhasználatúak, vagyis mindenki szabadon látogathatja azokat. A magántulajdonban lévő zöldterületek között megkülönböztetnek természetes (pl. kertek, gyümölcsösök, magánerdők) és mesterséges körülmények között funkcionáló zöldterületeket. Utóbbi csoportba sorolhatók például a teraszok virágosítása vagy befuttatása növényekkel. Ennek az aránya akár a lakosság lakóhellyel történő azonosulásának felmérésére is alkalmas lehet.

2.3. Szeged parkjai

Szeged azon vidéki városok közé sorolható, ahol mindig jelentős volt a zöldterületek aránya, amiben persze az is szerepet játszott, hogy a települést behálózó utcák csomópontjaiban kialakult – többnyire fás vegetációval jellemezhető – terek (piacok) mellett a várost kettészelő Tisza-folyó árterének zöld sávja végighúzódik a városon. Az ártéri erdőkkel keretezett Tisza egyébként kaput nyit a város levegőjét megtisztító szeleknek is.

Szeged 1853-as térképén jól látható, hogy a jellegzetes középkori városszerkezet zegzugos utcái nem tették lehetővé nagyobb terek kialakítását. Az utcák találkozásánál létrejött apróbb terek lehetőséget teremtettek a növényzet megtelepedésére, amelyek az első piacok (vásárok) helyszínéül is szolgáltak. A térképen látható az akkor még létező szegedi vár nyugati oldalán a Fő tér, ami ma is Szeged központi tere (Széchenyi tér), melynek fontos rekreációs szerepe is van. Az igazi változás az 1879-es nagyárvíz után történt, amikor a település nagyobb része megsemmisült és a város újjáépítése során körutas-sugarutas szerkezet ki-alakítására került sor. Néhány korábbi piactér (közpark) túlélte az átalakítást, de számos újabb is megjelent. Akkoriban minden mesterség külön piacon árusította portékáit amit a piacok elnevezése is mutat (2.1. ábra, 2.1. táblázat).

Zöldterületek a mai város egész területén (minden területhasználati egységében) megtalálhatók ugyan, de a települések általános jellemzésének megfelelően itt is jelentős mennyiségi és minőségi különbségekkel. Az erősen beépített belvárosban csupán néhány zöld sziget vagy fásított tér jellemző. A kertvárosok felé viszont egyre növekszik a zöldterületek aránya. A jelenleg hatályos szabályozás szerint a településeken 10 m²/fő zöldterület lenne kívánatos. Korábbi kutatások megállapították, hogy Szegeden a zöldterületek aránya az utóbbi 40 évben folyamatosan nőtt és 2000-ben már a 25 m²/fő értéket is elérte, bár hozzátették, hogy ez az arány a belváros egyes részein jóval kedvezőtlenebb (A kedvező arányszám kialakulásában az évek óta fokozatosan csökkenő népességszám is szerepet játszik). Más vidéki városokkal összehasonlítva is kedvezőtlen Szeged zöldterület ellátottsága.

2.1. ábra. A 1879 utáni belváros új városszerkezete és a piacok helye (szerk.: KARANCSI Z. 2010)

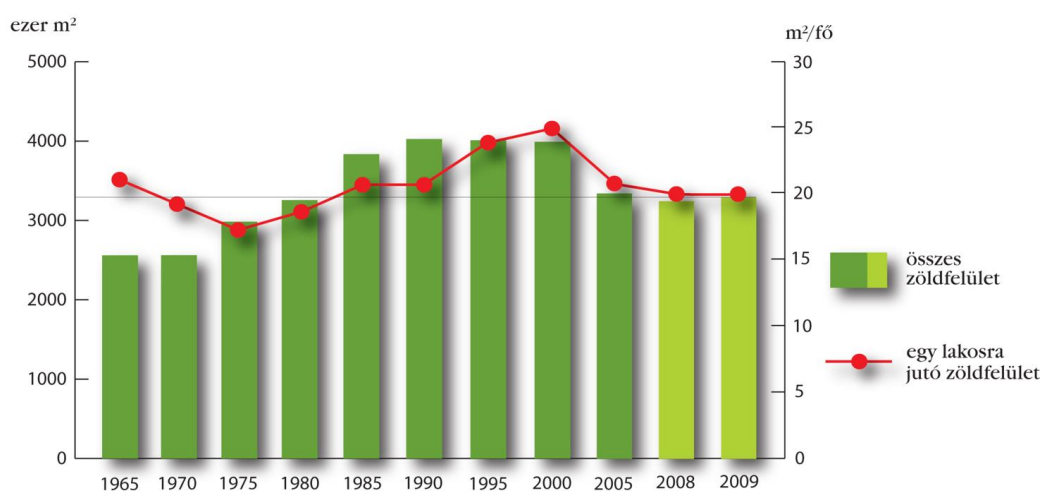
2.1. táblázat. Szeged egykori piacai (szerk.: KARANCSI Z. 2010)

Piac neve	Mai helye
Fővásártér	Széchenyi tér
Tej-, kenyér piac	Klauzál tér
Makai piac	Roosevelt tér (Múzeum előtt)
Hal piac	Roosevelt tér (Halászcserda előtt)
Gabona piac	Szent István tér
	Dugonics tér
Állat piac	Dugonics tér
Paprika piac	Bartók tér
Papucs-, szűr-, gyékény piac	Kálvin tér
Szerb piac	Maros utca
Só piac	Felső Tisza-part
Püspök bazár (vegyes)	Püspök utca – Mérey utca – Tisza Lajos krt.

A KSH-tól kapott adatok segítségével megvizsgáltuk, hogy az eltelt 9 évben hogyan módosult a zöldterületi arányszám (2.2. táblázat, 2.2. ábra).

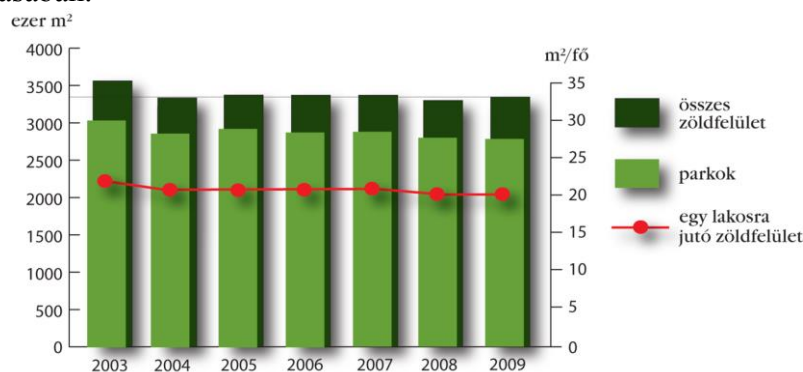
2.2. táblázat: Szeged város zöldterületi adatai m²-ben (KSH adatok felhasználásával szerk.: KARANCSI Z. 2010)

Év	Közkert	Közpark	Közjóléti erdő	Véderdő	Összes zöldterület
2009	486 953	2 779 183	45 304	33 324	3 344 764
2008	434 664	2 785 985	45 304	33 295	3 299 248
2007	435 451	2 855 285	45 304	34 175	3 370 215
2006	435 451	2 855 285	45 304	34 175	3 370 215
2005	435 297	2 874 194	45 304	34 175	3 388 970
2004	434 463	2 825 226	45 304	34 175	3 339 168
2003	440 157	3 010 146	45 304	34 175	3 529 782

2.2. ábra: Szeged zöldterületeinek és egy főre eső zöldterületeinek alakulása 1965-2009 között (KSH adatok felhasználásával szerk.: KARANCSI Z. 2010)

Az adatok alapján megállapítható, hogy 2000 óta a nagyfokú beépítéseknek köszönhetően jelentősen csökkent a város zöldterülete csakúgy, mint az egy lakosra jutó zöldterület aránya, ami jelenleg 20 m²/fő körüli érték. Ha csak az utolsó 7 év adatait vizsgáljuk, akkor sokkal kiegyenlítettebb képet kapunk (2.3. ábra). 2004-től nincs jelentős változás sem az összes zöldterület, sem a parkok területének, sem az egy lakosra jutó zöldterület arányának vonatkozásában.

2.3. ábra: Szeged zöldterületeinek (parkjainak) és egy főre eső összes zöldterületeinek alakulása 2003-2009 között (KSH adatok felhasználásával szerk.: KARANCSI Z. 2010)

2.4. A szegedi parkok idegenforgalmi hasznosítása

A gondozott parkok mindenki számára felüdülést jelentenek, visszacsempészik mindennapjainkba a természetet, pozitív hatást gyakorolva a városi ember pszichikumára. A kezeletlen, elhanyagolt parkok épp ellenkezőleg: elriasztják az embereket, félelmet keltenek bennük.

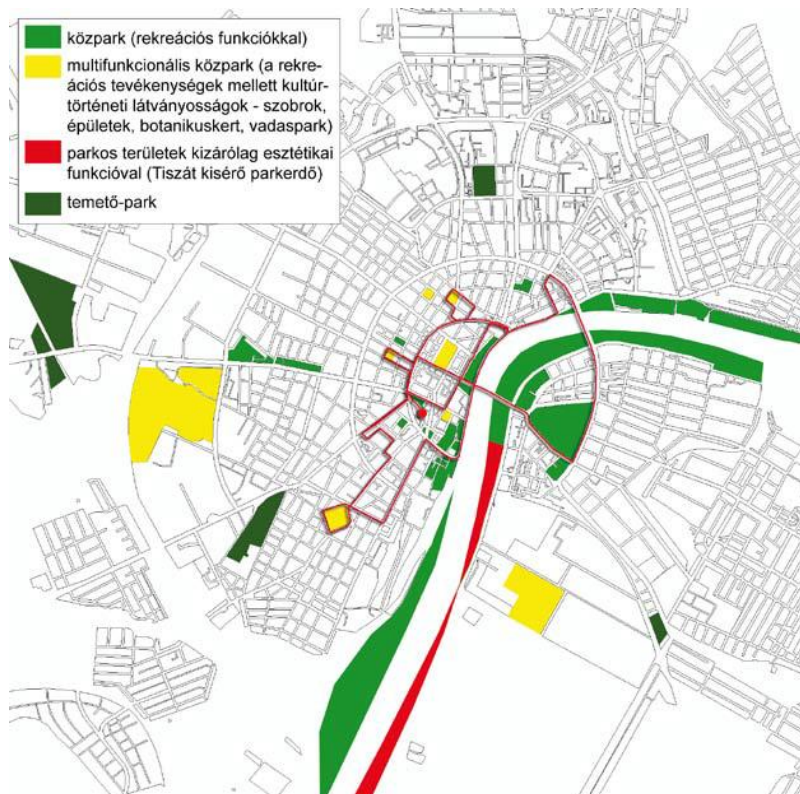
A szépen gondozott szegedi parkokat alapvetően két típusba sorolhatjuk: az egyik, a kizárólag esztétikai funkciót nyújtó, többnyire erdővel borított rekreációs területek (a 2.7., 2.8. ábrán sötétszürke területekként jelölve – ide tartoznak pl. a Tisza ártéri erdői, az újszegedi liget, a temetők), a másik a többfunkciós parkok, amelyek az árnyas fák alatti kellemes séta mellett egyéb attrakciókkal is szolgálnak (pl. a Széchenyi tér szobrai, szökőkútjai; a Lechner tér kis barokk kápolnájával, a Dóm tér Szeged jelképének számító fogadalmi templommal, a Mátyás tér gótikus templomával, a Vadaspark vagy a Botanikus kert, de ide tartoznak a játszótérek is) – ezek a 2.4., 2.5. ábrán világosszürke területként ábrázolva. Előfordul, hogy az első típusba sorolt rekreációs célú közterület egy időszakos rendezvény (pl. sörfesztivál) miatt válik vonzerővé.

Sajnos a Szegedre érkező turisták átlagosan 1,5 vendégéjszakát töltenek városunkban, ami csak a legfontosabb nevezetességek megtekintésére elegendő. Ezért sokan igénybe veszik a városnéző kisvasút (2.4. ábra), illetve – busz (2.5. ábra) szolgáltatásait. A két közlekedési eszköz nagyjából ugyanazt az utat járja be és jó néhány park mellett is elhaladnak, amelyek látványában, történetében, nevezetességeiben gyönyörködhet a turista. A városnéző autóbusz útvonalán 3 helyen is megáll (Zsinagóga, Mátyás tér, Dóm tér), ahol rövid gyalogos sétával az attrakciót és az azt körülvevő parkokat is felfedezhetik a látogatók.

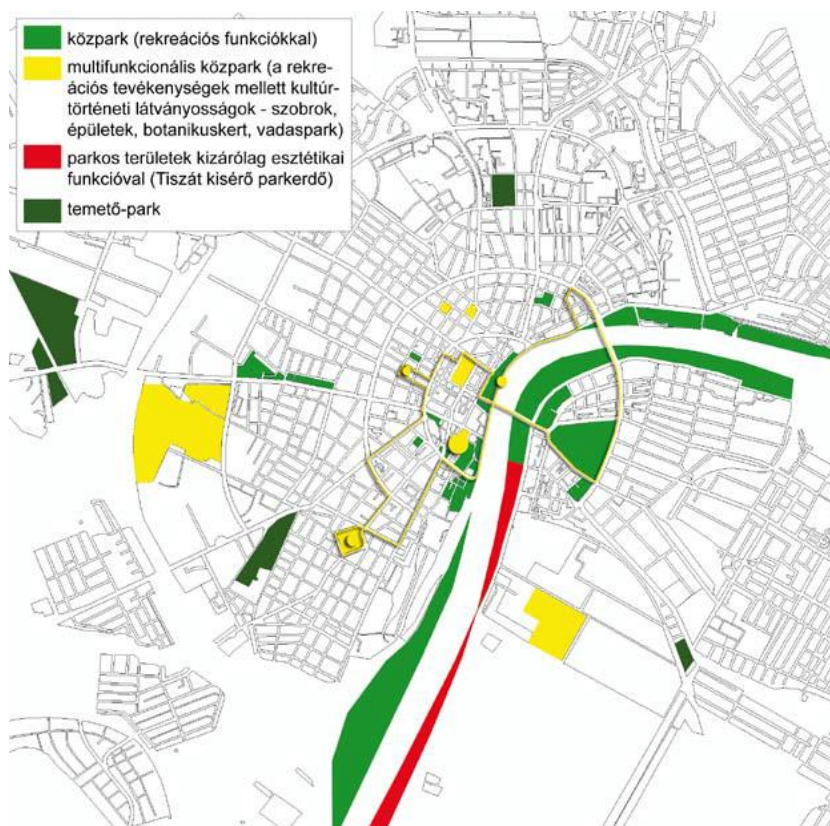
A botanikus kertbe és a vadasparkba már csak az egyéni turisták jutnak el.

2.4. Összegzés

A városok fejlődésében egyre jelentősebb szerepet kapnak a zöldterületek. Törekedni kell arra, hogy a települési zöldterületek (zöldfelületek) sajátos vonzerőt jelentsenek az esztétikai élményekre vágyó helyi lakosoknak és az ide látogatóknak. E cél eléréséhez még nagyon sok mindent kell tennünk.

2.7. ábra: Szeged parkjai és a városnéző kisvasút útvonala – bejelölve az indulás/ érkezés helyével: Jókai tér (szerk.: KARANCSI Z. 2010)

2.8. ábra: Szeged parkjai és a városnéző busz útvonala – bejelölve az indulás/ érkezés helyével: Rakpart és a megálló helyekkel (szerk.: KARANCSI Z. 2010)

Természetesen egy ilyen kutatás kapcsán fontos a lakosság /látogatók/ parkosításért felelős szakemberek véleménye is Szeged parkjairól, azok állapotáról, kihasználtságáról, megvalósítható lehetőségekről. Ez irányú kérdőíves felmérés folyamatban van, azok kiértékelése egy következő tanulmány feladata lesz.

A szentesi önkormányzat kérésére tanszékünk egy szimpóziumot szervezett a szentesi külterületfejlesztési koncepció előkészítése témában, egy közös gondolkodásra hívva mindazon szakembereket, akik szerepet kaphatnak ebben a munkában. Egy külterületet bejáró terepgyakorlat után erre az alkalomra született környezetesztétikai tanulmányom:

3. TANYÁS TÁJKARAKTER, MINT AZ ALFÖLD JELLEGZETES TÁJKÉPI ÉRTÉKE

Az Alföld sajátos településszerkezetét alapvetően meghatározzák a külterületi szórványtelepülésként jellemezhető tanyák, melyek lakófunkciójuk és tradicionálisan mezőgazdasági szerepük mellett, egyre erősödő turisztikai, rekreációs funkcióval rendelkeznek. Az alföldi pusztaságban facsoportokkal körülvett tanyák, a földművelés hagyományos módjához és a birtok nagyságához igazodó távolságban találhatók egymástól. A látványban nem koncentrálódó épületeket a táj képes befogadni, azok mintegy belesimulnak a látványba, ugyanakkor élénkíthetik is a tájképet. Éppen ezért a tájképben a természeti elemek dominanciája megmarad.

Jelen tanulmányomban arra vállalkoztam, hogy e sajátos településformát, az azt körülvevő természeti környezettel együtt, környezetesztétikai szempontból jellemezzem, előkészítve egy későbbi, részletes felmérésen alapuló vizsgálatot.

„A tanya – mint hagyományos gazdálkodási, települési és létforma – a magyar társadalmi, településszerkezeti- és gazdaságtörténeti örökség több évszázados múltra visszatekintő része. Sajátos társadalom-földrajzi, építészeti, nyelvi, néprajzi és tájképi sajátosságai révén a tanyás településrendszer a magyar nemzeti örökség, ezzel együtt pedig az európai örökség részét képezi”.

Sok emberben ma is nosztalgiát vált ki a tanya, vágyódást valami természetes, nyugodt és egyben idillikus életforma iránt. Ugyanakkor a nagyvárosi élethez szokott ember számára ez egy elmaradott, hátrányos helyzetű, unalmas életformát jelent. Ez a kettősség máig megtalálható a véleményekben.

A tanyáknak több típusa is elkülöníthető, így vannak ún. *gazdálkodó tanyák*, ahol a mezőgazdaság és az állattenyésztés ma is fontos része a paraszti gazdálkodásnak.

Az *üdülő- és lakófunkciójú tanyák* esetében a mezőgazdaság már másodlagos szerepet tölt be (bár hobbikertek kialakítására – zöldség, gyümölcs – számos példával találkozhatunk).

A városi ember – ha teheti – hétvégeken, vagy a szabadsága alatt menekül a zsúfolt városokból és tanyája a pihenés, feltöltődés céljait szolgálja. Ehhez a rohanó életünkből teljesen hiányzó csend, a nyugalom teremti meg a szükséges feltételeket.

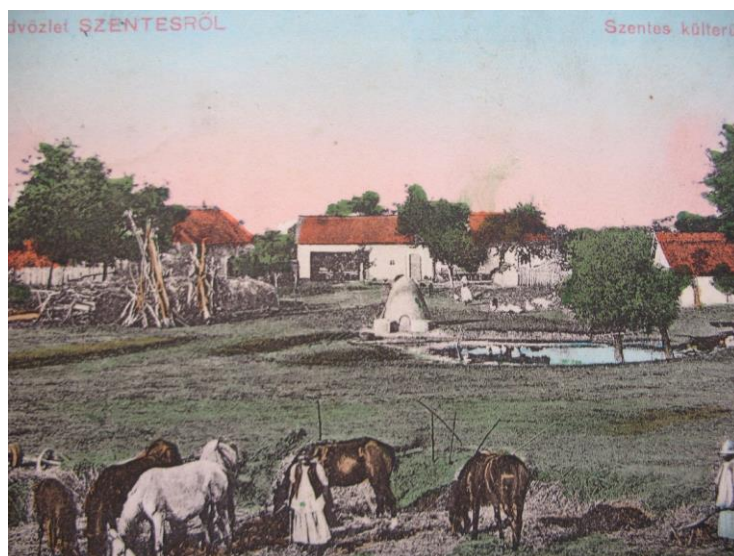
A *vendéglátó tanyák* kimondottan az idegenforgalom céljait szolgálják, amelyek a falusi- és ökoturizmus fontos objektumaiként említhetők meg.

Végül a már funkciójukat veszített, pusztuló, *megszűnt tanyák*, amelyeknél ha nincs lehetőség a fenntartásukra, megoldás lehet a terület művelésbe vonása. Ehhez forrásokat kell teremteni, ami hosszú időt vehet igénybe. Addig, bár az épületmaradványok gyakran életveszélyesek, mégis a végső pusztulásukig az omladozó falak felidéznek a 18. századi Anglia romkultuszát és egyben felfedezésre is csábítanak.

3.1. Tanyak a művészetben

A morfológiai értelemben egyhangú alföldi területeken, ahol az emberi tevékenységnek köszönhetően hatalmas szántóföldi növénykultúrákat sikerült meghonosítani (a mezőgazdasági nagyüzemekhez kapcsolódva pl. Sándorfalva környékén), vagy a sűrűbben tanyásodott területeken, ahol elaprózott birtokok (mozaikos táj) jöttek létre (pl. Szentes környéke), a tájképi változatosság szempontjából is fontos szerepet töltenek be a fás vegetációval körülvett tanyak-tanyaudvarok. Ezek a horizontot végigpásztázó tekintet megállítják és éppen ez a horizontális és vertikális térelemek közötti kontraszt teremt sajátos vizuális élményt, amelyek nem kerültek el az alföld festőinek a figyelmét sem, ezért visszatérő téma az alföldi tanya ábrázolása művészetükben. A XX. század első felében tevékenykedő, úgynevezett „alföldi festők” Munkácsy Mihály realizmusát és a nagybányai iskola plein air stílusát követve festették meg az Alföldet olyannak, amilyenek ők látták. Közben különböző irányokban fejlődött stílusuk, realista, szimbolista kompozíciók mellett, expresszionista, posztimpreszionista művek is születtek. A tanya motívum máig hálás téma a művészeknek (a gondozott tanyáktól a romos épületmaradványokig). Egyfelől megjeleníti a magányos (magára hagyott), alapvetően pesszimista „magyar sorsot” és ugyanakkor unikális magyar tájkaraként egyre jelentősebb szerepet játszik az ökoturizmus (falusi turizmus) fejlesztésekben. Sok külföldi ezzel azonosítja a magyar pusztát és egyfajta autentikus ajándékként viszik magukkal a tanyás képeket.

De nemcsak a festészetben válik divatossá, a XIX. század végétől megjelenik egy új médium, a képeslap, melynek fontos marketingfunkciója is volt; a tanyak megjelenítése, a békés, nyugodt környezet bemutatása a „a táj eladásában”, a turizmus vonzásában játszott fontos szerepet (3.1. ábra).

3.1. kép. A szentesi tanyavilág üdvözlőlapon (1914) OSZK

3.2. Tanyak a tájban

Miután láthattuk, hogy milyen esztétikai szerepet tölt be a művészetben a tanya, megfogalmazódik a kérdés: miért szép ez a táj?

A tanyak nehezen választhatók szét környezetüktől. Mivel a tanyarendszer a természeti környezet lehetőségeit figyelembe véve együtt fejlődik a tájjal, ezért mondhatjuk, hogy a tanya szerves része az alföldi tájnak. Az egyre intenzívebb környezetátalakítás miatt kiala-

kuló kultúrtáj tájképi értékek tekinthető, amely az élő és élettelen tájalkotó elemek mellett a hagyományos gazdálkodási kultúra együttes hatásának eredményeként jött létre. Emellett a tájban található tanyák építészeti örökségként is jellemezhetők.

A tanyák, mint táji elemek fontos szerepet játszanak az Alföld sajátos településszerkezetének kialakításában, a tájfenntartásban és építészeti elemként nemzeti-, de akár európai értéket is képviselnek.

3.2.1. A tanyák és az ember kapcsolata

Ahogy az ember hat a környezetre, ugyanúgy a környezet is visszahat az ember közérzetére. A minket körülvevő terek, tárgyak mérete, formája, színe érzelmet vált ki belőlünk, ami lehet akár az otthonosság érzése vagy válhat az adott környezet az elveszettség helyévé.

A tanyasi környezet annak ellenére, hogy ismertek a külterületi élet nehézségei, a legtöbb emberben szimpátiát kelt. Mindez annak köszönhető, hogy a tanya tájkarakter nagyfokú ingergazdagságával képes magára vonni a figyelmet, ami a kíváncsiság felkeltéséhez vezet. A természeti környezet (táj) nyitottsága és a tanyaszoba intimitása között ugyanis számos finom térbeli átmenet figyelhető meg. Amellett, hogy kívülről befelé egyre szűkülő, de ugyanakkor egyre intenzívebben művelt (gyep, szántó, gyümölcsös, zöldségkert) területekkel találkozunk, a tanyaudvaron belül egyre több titokzatosság marad rejtve.

Egykor a táj-épület-ember harmóniájának megteremtésében fontos szerepet kaptak a tanyák. A természet anyagaiból épített épületek (szerves építészet) is sajátos harmóniában állnak környezetükkel. Nem szabad elfelejteni, hogy a táji környezetben való embercentrikus építkezés megfelelő „alázatot” kíván. A teljes hármás harmónia kialakulása, ahol az ember nem az ura, hanem gazdája a természetnek és az épített környezetnek, ritka kivétel. Ebben az is szerepet játszik, hogy megváltozott a környezeti kultúra. Mára ez a harmónia leginkább a természet közelségében jut kifejezésre. Az itt élő emberek és a városokból kiszabaduló turisták élvezik a szabadságot, a csendet és a nyugalmat. Ezek vonzerőként is megjelennek a turisztikai kínálatban, de a hobby-tanyák megjelenése is ezzel magyarázható.

A táji kötődés megnyilvánult abban is, hogy a tanyák építésénél figyelembe vették a földrajzi környezetet. A tájolásnál figyeltek az uralkodó szelek irányára, a kedvezőtlen mikroklimatikus folyamatokra (páralecsapódás) csakúgy, mint az aszályos nyarakon is biztosítható víznyerési lehetőségekre.

3.2.2. Tanyaépítészet, mint esztétikai minőség

A helyben fellelhető anyagok, az építési technológia alapvetően meghatározták milyen módon készülhettek el a tanyaépületek. Mivel ezek az emberek nem voltak gazdagok, így az építkezésnél is az egyszerűsége, olcsóságra törekedtek, ami persze nem jelentett igénytelenséget. Ezek az épületek emberi arányokat tükröznek és éppen ebben rejlik esztétikájuk is (3.1. ábra), ami megannyi művészt megihletett.

3.1. ábra. Hagományos szentesi tanyaépület (Karancsi Z. 2011)

3.2.3. A tanyás térségek növényzete, mint tájesztétikai elemek

Az Alföld végtelen rónaságának növényzetét leginkább a hatalmas szántóföldi kultúrák jellemzik, amelyek között meg-megbújva egy-egy ligetes facsoporttal körülvett tanya élénkíti a tájképet. A szórványtelepülésként jellemzett tanyák elképzelhetetlenek fák nélkül, amelyek nem elsősorban esztétikai célból, hanem gyakorlati funkcióik miatt kerültek betelepítésre. A tanya körül kialakított akácos és a telepített nyáras elsődleges funkciója a szelek elleni védelem, illetve a nyári kellemes mikroklíma biztosítása volt, másodsorban a téli tüzelőt szolgáltatták a gyors vágásérettségű akácok. A fák között orgonabokrok is gyakran megjelentek. A tanya mellett alakították ki a konyhakertet, a bejáratnál pedig a virágoskertet, amelynek kimondottan esztétikai funkciója volt. A tanyaudvarok jellegzetes növénye a széles lombozattal rendelkező diófa, illetve eperfa, melynek árnyas lombkoronája alatt még a legnagyobb nyári melegben is kellemesen lehetett üldögdélni. Mindez jól mutatja, hogy a tanya egész évben hasznos, változatos növényzete sokkal közelebb áll a természethez, mint más településformák esetében.

Elhagyva a tanyát a szántóföldek közötti bekötőút oldalát szegélyező fasoroknak elsődleges szerepe szintén az út, illetve az ott haladók védelme a széltől és a naptól. Ugyanakkor, mint ökológiai folyosók nagyon fontos szerepük van a természetes élővilág megőrzésében (fészkelő és búvóhelyek, táplálékforrások valamint migrációs útvonalakként funkcionál a természetes vegetáció). Ugyanezt a szerepet betöltheti egy bozótos, vagy például egy vizenyős területen magasabbra növő lágyszárúak tömege is.

Tájesztétikai szempontból a horizontális térelemeket vertikális tájelemekkel kiegészítve az ember változatosságigényét elégítik ki.

Tájesztétikai elemzésünket a mezőgazdasági területek között megmaradó, többnyire változatos vegetációval jellemezhető természetes területekre (védett területek, vízparti erdők) is kiterjesztve megállapítható, hogy ezek azok a területek, amelyek a tanyás térségek elsősorban ökoturisztikai hasznosításában kiemelt szerepet kaphatnak.

Végül ki kell térnünk arra is, hogy a szántóföldek milyen esztétikai értéket képviselnek? Kétségtelen, hogy az évszakos változás, a művelt és felhagyott területek arányának módosulása miatt folyamatosan változik a látvány. Ettől függetlenül valójában a színek és kisebb mértékben a formák (a ritmus) váltakozása határozza meg a tájkép esztétikai értékét.

3.3. A tájhasználat változása

A mezőgazdaság visszaszorulásával egyre jelentősebb szerepe lesz a környezetvédelmi szempontok érvényesülésének, a táji-, környezeti értékek megőrzésének, illetve a környezettudatos területhasználat megvalósulásának. A hagyományos gazdálkodás revitalizációja – ami nehezen képzelhető el a tanyák nélkül – alkalmat teremthet a térség ökoturizmusának fellendítésére is.

Vannak olyan tanyás térségek is, ahol a területhasználat intenzitásának növekedése figyelhető meg, illetve várható. Ezeken a területeken a zöldségtermesztésre specializálódó tanyasi gazdaságokkal találkozhatunk, ahol a táj képe is alaposan megváltozott az utóbbi időben. Az új, gazdasági funkciójú épületek mellett a tanyák között fóliasátrak, üvegházak épültek. Emellett az egyéb gazdasági (ipari) tevékenységet végző tanyák is megjelentek, amelyek elsősorban a túl hangos, vagy túl veszélyes tevékenységük miatt szorultak ki a településekről. Ez a tájesztétikai szempontból kedvezőtlen folyamat a tanyás tájkarakter szempontjából szintén nem kívánatos, hiszen az új funkciók (pl. fóliasátrak, vagy ipartelepek) területfoglalása miatt az egykori szántóföldek „eltűnnek” a tanyák között és a beépítettség miatt inkább faluszerűvé válik a korábbi tanyás településszerkezet.

A mezőgazdasági tevékenység megszűnése a tanyás tájkarakter devalválódását vonja maga

után. A funkciójukat veszített tanyák elnéptelenednek, pusztulnak. Ugyanakkor egy új típusú, elszegényedő népség megjelenése figyelhető meg a tanyákon.

Ők szociális okokból kénytelenek elhagyni korábbi lakhelyüket és olcsóbb megoldásként választják a külterületi tanyát, remélve, hogy lakáshelyzetük megoldása mellett a háztáji gazdálkodással a család számára szükséges élelmiszert is meg tudják termelni, annak ellenére, hogy semmiféle termesztési tapasztalatuk nincs. Ekkor természetesen szó sincs hagyományos gazdálkodásról és szociális helyzetükből következően sokszor a tanyaépületek megfelelő karbantartásáról sem. Tehát ebben az esetben a lakófunkció nem jelenti azt, hogy gazdája lenne a tájnak, vagyis megszűnik a kapcsolat a tanya és az azt körülvevő földterületek között. A terület elveszti sajátos karakterét és maguk a tanyaépületek is egymástól és a környezetüktől is függetlenné válnak.

Megfigyelhető még a tehetősek körében is egyfajta kiáramlás, akik a városokból kimenekülve a természetbe, újonnan építenek hatalmas palotákat a puszták közepén. A magas falakkal (kamerákkal) védett objektum semmiképpen nem nevezhető a tájba illeszkedőnek, többségük kimondottan tájképromboló hatású, ami nem veszi figyelembe a hagyományos tanyasi tájkaraktert. Persze van középút, az újonnan épült, gondozott, tájba illeszkedő tanyaúra is találunk példát Szentes határában. Ez is lehet követendő példa arra, hogy megőrizzük az alföldi táj hagyományos karakterét.

3.4. Törvényi szabályozás, megvalósítandó feladatok

Ahhoz, hogy a tájjelleg megváltozásának folyamatát megállítsuk, szükség van olyan törvények (jogsabályok) megalkotására, amelyek figyelembe veszik az épített környezet és a táj harmonikus kapcsolatát. A tanya tájkarakter védelmét a következő védelmi kategóriák biztosíthatják:

Egyedi tájérték: az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az ember által létrehozott tájalkotó elem, amely természeti, történelmi, kultúrtörténeti, esztétikai szempontból jelentős.

Tehát azok a tanyák, amelyeknek környezetükkel együtt esztétikai értéke van, egyedi tájértékként védelem alá vonhatók, csakúgy, mint egy út menti fasor, vagy kőkereszt.

Tájképvédelmi terület: Lehatárolásának célja a tájkarakter és a történetileg kialakult tájképi értékek védelme, a hagyományos tájszerkezet és tájhasználat megőrzése. Ma már törvény írja elő, hogy a rendezési tervekben szerepelnie kell az építmények tájba illesztése szabályainak (látványterv!), vagyis van lehetőség látványromboló, tájidegen építmények elhelyezésének tiltására.

Előttünk álló feladatok:

A terület egyedi tájérték-kataszterének (ezen belül a már meglévő tanyakataszter adatainak felülvizsgálata) elkészítése.

Az egyedi tájértékek és esztétikai adottságok megóvása érdekében gondoskodni kell az épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények tájba illesztéséről, valamint a használaton kívüli épületek, objektumok új funkcióval való ellátásáról vagy lebontásáról!

Ki kell alakítani a tájképvédelmi területeket!

Végül a kutatás eredményeinek tematikus térképeken való megjelenítése, magyarázóval való ellátása.

A tanya környezetesztetikája után a városi környezet vizuális konfliktusait térképeztük:

4. VIZUÁLIS KONFLIKTUSOK TÉRKÉPEZÉSE EGY NAGYVÁROSBAN

Egy település képe nagyban meghatározza az ott élők hangulatát. Legyen az lakóhely vagy munkahely, nem mindegy, hogy milyen az adott települési környezet. A vonzó városkép fontos szerepet játszik a turizmus növekedésében is, de egy gondozatlan település (piszkos, beépítetlen terek, gondozatlan vagy falfirkákkal elcsúfított, nem odaillo stílusú, színű épület) kimondottan taszító hatású is lehet az ott élők és az idegenforgalom számára. Éppen ezért a településfejlesztő szakembereknek a rendelkezésre álló források függvényében nagy súlyt kell helyezniük a települések környezetesztétikai szempontú megújítására. Az élhetőbb város megteremtése mellett azonban számos megoldatlan vizuális konfliktus veszélyezteti a városképet. Ezek bemutatására a vizuális konfliktusok feltárása után egy vizuális konfliktus térképet fogunk szerkeszteni Szeged városáról. A tematikus térképen környezetesztétikai szempontból minősítjük Szeged utcáit, tereit színekkel és pontszerű jelzésekkel kiemelve a vizuális konfliktusterületeket vagy forrásokat. A negatív példák mellett természetesen bemutatjuk a környezetesztétikai szempontokat is figyelembevevő városfejlődést-városfejlesztést is. A munka legfontosabb célja egy olyan adatbázis kialakítása, amely térképen is megjeleníti a településen megtalálható vizuális környezetszennyezés forrásait, így módon ráirányítva a döntéshozók figyelmét a problémákra, amelyek megoldására remélhetőleg mielőbb sor kerül.

Magát a dolgot tárgyat a következőképpen határozhatjuk meg: vizuális konfliktusnak tekintünk minden olyan zavaró tényezőt, ami a legtöbb ember számára negatívan befolyásolja a látvány élvezetét. Ezek lehetnek a tájban is, de leginkább az intenzívebb antropogén hatás alatt álló városi környezetekben fordulnak elő. A civilizálódó társadalmak nagy árat fizetnek a kényelmükért. A természetes környezetek eltűnése mellett a növekvő városok, új városrészek fejlődő infrastruktúrája (pl. az egyre szélesedő utak, rajtuk egyre jelentősebb számú közlekedési eszközzel, légvezetékekkel, tájékoztató-táblák erdejével stb.) vizuális konfliktusokat teremt. A városközpontokban fokozódó zaj- és porszennyezés, az erősödő rezgés miatti épületkárok mellett a népesség szociális helyzetéből következő környezetudatosság hiánya (szemetelés, szándékos rombolás) erősítheti a negatív hatást.

Az életminőség egyik meghatározó eleme az elégedettség környezetünkkel, amit a városrehabilitációval foglalkozó kutatások is igazoltak, miszerint a rendszerváltozás óta alapvetően nőttek a lakóknak a lakással és a lakókörnyezettel kapcsolatos elvárásai és igényei. Ennek ellenére a privát szférától (lakás-lakóépület) távolodva nő az elégedetlenség, ami annak is köszönhető, hogy az átlagembernek a lakókörnyezet (lakónegyed) kialakításába (átalakításába) sokkal korlátozottabb beleszólása van.

4.1. A városkép

A települések kialakulása szempontjából meghatározó a földrajzi, természeti környezetük. Miközben rendkívül sok dolog változhat egy településen belül és a település külső kapcsolataiban is, miközben generációk váltják egymást, cserélődnek az épületek, megváltoznak a műszaki berendezések, változik a település művi és természetes elemeinek aránya, addig a település természeti, környezeti adottságai (domborzat, éghajlat) többé-kevésbé állandók maradnak.

Amikor egész városokat kellett egyszerre felépíteni pl. árvíz vagy háború után, s nem voltak olyan előzmények, amelyekhez alkalmazkodni lehetett volna (hagyományok nélküli városok), akkor a tervezés leegyszerűsödött, és az építők az adott időben legkorszerűbb megoldásokat használva egysíkú, unalmas környezetet hoztak létre. A társadalom meglehetősen negatívan értékelt az új környezeteket. Ez a modernség egyhangúsága és a hagyományok megléte közötti egyensúlyzavart eredményezett, aminek feloldására születtek a

történelmi városmagok revitalizációjára irányuló programok. A megújítás során éppen úgy figyelni kellett a hagyományos elemek modern környezetbe való illeszkedésére, mint a modern elemek hagyományos környezetben való megjelenítésére. Persze idővel változhat a társadalom értékítélete is, vagyis amit esetenként korábban értéktelen vacaknak, bontásra ítélt épületnek hittünk, azt ma értékékként védjük.

A települések esztétikájának legfontosabb ismérve a demokratikus jellege, nyitott, mindenkire általi szabad hozzáférhetősége.

A települési környezet a helyi kultúrák, a humán és természeti örökség alapvető hordozója, nagyban hozzájárul az európai identitás megerősítéséhez, az emberiség jólétéhez. A táj természeti és társadalmi tényezői mellett fontos szerepet játszanak az érzékelési-esztétikai tényezők is.

A települést alkotó épületek és környezetük bonyolult kölcsönhatásban állnak egymással. Éppen ezért bár az egyes épületek sokféle szempont szerint önmagukban is értékelhetők, a városképelemzés csak az épületek és környezetük együttes vizsgálatával valósulhat meg, sőt a különböző elemekből, zömében épületekből álló település látványa az egyes épületekétől különböző, önálló életet is él. A települések eltérő funkciójú épületei építészeti szempontból is különbözők. Egy épület képe soha nem jelenik meg önmagában, hiszen egy épület tömege, homlokzata mindig csak egy együttes elemeként válik részévé az urbanisztikai térnek. Az épületek azonban nem csak használati funkcióval rendelkeznek, van az építésnek, az épületeknek egy sajátos csak rá jellemző kulturális, esztétikai funkciója is. Míg a belső terek kialakításában a funkció a hangsúlyosabb, addig a külső tekintetében az esztétikumé a fő szerep, vagyis itt kapcsolódik leginkább az építészethez a művészet.

A település különböző célokat szolgáló épületeit, vagy éppen városrészeit más-más funkciók és formák jellemzik. Más funkciója van a városközpontnak, a lakó-, az ipari és az üdülőtérületeknek, és ez az épületek anyagfelhasználásában, sajátos formálásában is megnyilvánul. Az épületek formáinak összetettsége nemcsak az eltérő funkciókból adódó esztétikai különbözőségekből tevődik össze, hanem abból is, hogy az épületek nem egyszerre épülnek fel, így azok más-más korszak és különböző építészeti (építetők) ízlésvilágát tükrözik, egymástól különböző esztétikai értékrendet jelenítenek meg. A település esztétikai értékében azonban az egyes épületek csak részelemekként jelennek meg. Az érték itt nemcsak az egyes épületeket jelenti, hanem ezen túl az épületek egymáshoz való viszonyában is megnyilvánul. A városépítészeti értékteremtés igénye minden épülettől megköveteli, hogy az új építészeti formavilág beintegrálódjon a nehezen változtatható települési környezet értékei közé, ami persze sok kompromisszumot is igényel. Éppen ezért különös jelentőségű az új épületeknek az esztétikai szempontú városképbe való illesztése.

Az urbanisztikai tér kialakításában fontos szerepet kapnak még az anyagok, köztük az építőanyagok, valamint a természeti környezet is, amelyek részei a település anyagi és esztétikai valóságának. Ugyancsak meghatározó a településszerkezet, amely utcák, terek hálózatából, lakó- és más funkciójú urbanisztikai terekből áll, sajátos – sokszor egyedi – vázát adva a településnek. Végül említsük meg a társadalmat, melynek meghatározottsága a legközvetlenebb. A településen élők fejlesztik, formálják a településüket, amit döntően meghatároz lakóinak szakértelme, műveltségi szintje, szokásainak rendje, és persze nem utolsósorban gazdagsága, a környezetük formálására rendelkezésre álló anyagi eszközei. Ezért a települések mindig tükrözik a helyi társadalmi viszonyokat, vagyis minden település egy olyan sajátos autonóm világ, amely egyedi vonásai alapján elkülöníthető más településektől, ugyanakkor közös jegyei alapján más településekhez kapcsolódhat (pl. egy néprajzi tájon belüli települések), ami lehetővé teszi az elkülönülést egyes nemzetek (vagy egyszerűen csak más-más kultúrák) települései között.

Egy település soha nem lehet olyan befejezett, mint egy épület, folyamatosan fejlődik. Az is nyilvánvaló, hogy a település és a benne élő társadalom kétségtelen egymásra hatásában

a társadalmi oldal a meghatározó. A társadalom előbb-utóbb a maga képére formálja a településeket, ugyanakkor természeti, táji környezete (parkok, fasorok) nélkül aligha lenne elképzelhető.

Az utcák, terek szövevénye, valamint az azok által határolt területek struktúrája adja a települési szövetet, ami fejlődhet spontán módon, vagy tervezett, tudatosan megformált térségekként, sőt az is lehet, hogy folyamatosan változik.

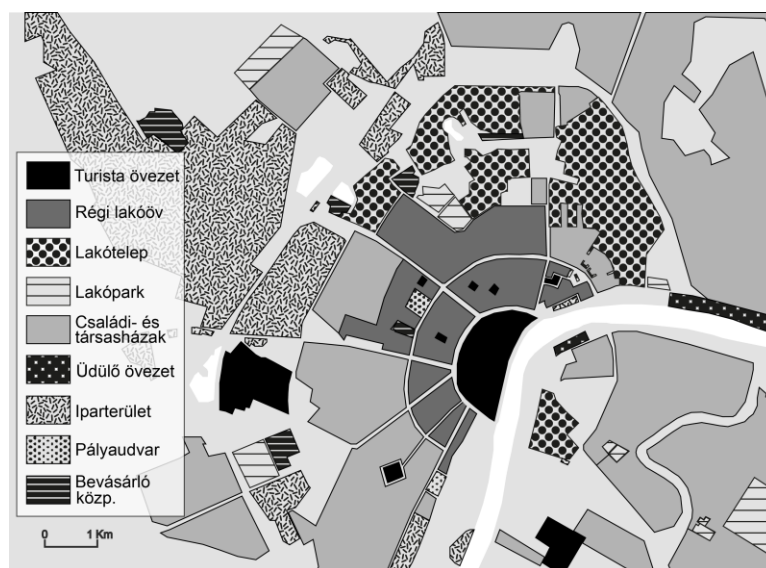
A település épületei addig élnek, amíg használják azokat; ha elhagyják, tönkremennek és sokszor már csak a bontás segít.

4.3. Vizuális konfliktusok Szeged területén

A városképet számtalan vizuális konfliktus veszélyezteti. Egy város rendezettsége, látványának harmóniája elsődlegesen fontos a városba látogató turisták számára. A turisták (kivéve a katasztrófaturistákat) kerülnek azon területeket, ahol kellemetlen látvánnyal, érezhető társadalmi konfliktusokkal szembesülnének. A városkép rendezettsége fontos szerepet játszik abban is, hogy a helyi lakosok miként viszonyulnak saját lakóhelyükhöz. A rendezetlen, vizuális konfliktusokkal terhelt városrészeknek érezhetően alacsonyabb lesz a lakóhelyi presztízse.

A felméréssel kapcsolatos feladataink között a vizuális konfliktusterületek tipizálása, jellegének megállapítása is szerepelt. Egy konfliktusterület lehet pontszerű (pl. illegális hulladéklerakó), lineáris (pl. lebetonozott utca) vagy nagyobb területet érintő (pl. egész városrészre kiterjedő leromlás), illetve a vegyes típus (pl. a városban mindenütt megjelenő falfirka). A vizuális konfliktusok térinformatikai feldolgozásával, illetve az esetlegesen rendelkezésre álló lakáspiaci adatok felhasználásával megállapítható az összefüggés a lakáspiac és a terület vizuális konfliktusai között és megalkotható az alföldi város vizuális konfliktusmodellje.

Jelen tanulmány egyik célja hogy környezetesztétikai szempontból minősítse Szeged különböző funkciójú területeit (állandóan lakott lakóövezeteit) (4.1. ábra), kiemelve a vizuális konfliktusterületeket, illetve azok forrásait. Ezek feltárása részben a városi sajtó elemzésével, részben terepbejárással történt. Az így kapott adatok feldolgozása (GPS-adatok, fényképes dokumentáció, objektumleírás, minősítés) folyamatban van, most csak az egyes övezetek konfliktusterületeit és azok történeti hátterét igyekszünk bemutatni.

4.1. ábra. Szeged lakóövezetei, kereskedelmi és iparterületei (szerk. Karancsi Zoltán 2012)

Az alföldi városok (pl. Szeged) fejlődésével a sík terepen kiterjedt településszerkezetek jöttek létre, viszonylag szabályos alaprajzokkal, nagy terekkel, széles utcákkal. A település és táj viszonyában itt a sziluettnek van nagy jelentősége, hiszen a sík tájból kimagasló minden elemnek különleges tájképformáló hatása van.

Szeged esetében fontos megemlíteni az 1879-es árvizet, amely a város nagy részét megsemmisítette, így az újjáépítés során a korábbi középkori város helyén egy modern körutas, sugárutas városszerkezetet hoztak létre.

4.3.1. Turistaövezet vizuális konfliktusai

A kiskörúttal (Tisza Lajos körúttal) határolt terület a felújított (illetve folyamatos felújítás alatt álló) belváros, Szeged legfontosabb vonzerejévé vált (4.1. ábra).

Az itt található épületek zöme a 19. században épült. Az eklektika építészete az alakuló polgári társadalmak idején jelenik meg. A nagypolgárok berendezkednek a városokban és közben minden korábbi stílusban keresik az identitásuk kifejezésének lehetőségeit.

Szeged városában a dualizmus polgári fejlődésének kiteljesedése és gazdasági prosperitásának kora (a „békeidők”) egybeesik az 1879-es nagy árvíz utáni újjáépítés korával. Az újjáépítést szervező bizottmány nem csak a város utcahálózatát cserélte le, de deklarálta csak a korszak magasabb építészeti kívánalmainak megfelelő épületeket kívánt a városban felépíttetni. (Ez a törekvés nem csak a reprezentatív városközpontra, de a falusias külvárosokra is vonatkozott.) A századforduló korának bő harminc éve ezen törekvésnek megfelelően igen színvonalas építészeti örökséget hagyott hátra a Belvárosban, amelyhez a későbbi korok csak nehezen tudtak idomulni.

Az új épületek a város több meghatározó pontján képtelenek voltak a régi épületállományhoz történő illeszkedésre, ami vizuális konfliktust teremtett. Bár ezek az épületek a maguk idején korszerűnek számítottak és való igényeket elégítettek ki, mégis egy egységes városképbe történt durva beavatkozásként jelennek meg a polgárok szemében.

A városmag kialakulásakor a korszaknak megfelelő technikai infrastruktúrát hoztak létre, az azóta eltelt időszak civilizációs vívmányait viszont a korabeli kulisszák közé kellett bezsúfolni. A közműveket takaró betonépületek a régi városmagban több helyen is fellelhetők, általában rossz állapotban.

Az 1950-es évek lakáshiányát a korábbi épületekre felhúzott újabb emeletekkel igyekeztek ellensúlyozni. Ezek máig megfigyelhetők több belvárosi épületen, ahol az eltérő méretű és stílusú ablakok általában emelet-ráépítésre utalnak. Ugyanebben az időben a város történelmi részének értékes épületei is áldozatul estek a tömbrekonstrukciónak, amely gyakran a rossz állapotban lévő házak lebontását jelentette. Különösen a hatalom által dekadensnek bélyegzett szecessziós épületek estek áldozatul e folyamatoknak.

Az 1970-es évektől megindult a Belváros átalakítása, amely akkor a közlekedés átszervezésével és a Belváros reprezentatív funkciójának erősítésével járt. Ez utóbbi folyamat sokkal erőteljesebbé vált a rendszerváltást követően. Az ezredfordulón a történelmi városközpont teljesen megújult: a sétálóutcát és környékét felújították, amit 2003-ban Europa Nostra díjjal jutalmazott az Európai Unió.

4.3.2. Régi lakóövezet vizuális konfliktusai

A régi lakóövezetnek nevezett zóna a Belváros, a lakótelepek (lakóparkok) zónája és a falusias jellegű lakóterület között húzódik (4.1. ábra).

A rendszerváltás előtt is leromlott állagú kisvárosias épületeket az 1990-es évek elején a lakók szociális helyzete miatt nem tudták privatizálni így azok szociális bérlakásként a

város tulajdonában maradtak. Az ilyen épületek pusztulása az 1990-es években folytatódott és egyes területeken máig tartó folyamatként indult el a terület gettósodása. Az épületek műszaki állapota és környezetük is a városrész legkarakteresebb vizuális problémájává nőttek ki magukat. A város a gettósodás minduntalan újratermelő problémáját épületbontások sorozatával próbálta megállítani. Ez főként Öreg-Rókus városrészben eredményezte az üres telkek, foghíjak számának gyarapodását. Az üres telkeken nyáron a gázosodás jelent vizuális problémát, de egész év folyamán jellemző az illegális hulladéklerakás és az ún. „vadparkolás”.

Már a rendszerváltozást megelőzően megkezdődött az előregedett épületállomány lecserélése, az új utcaképet már a társasházak dominanciája jellemzi. A tömegközlekedés megoldatlansága miatt terjedő autózás a városrész teljes képét átalakítja. Általánosnak mondható, hogy az új társasházakat már az autós életmódhoz igazodva tervezik: az épület alsó szintjén garázsokat alakítanak ki, a telek mellett futó árkokat pedig feltöltik, leaszfaltozzák, hogy az autók számára parkolóhelyet, fordulási lehetőséget teremtsenek. Ezen folyamat felemészti a szegedi utcák hagyományos gyümölcs- és díszfás, zöld árokpartokkal tarkított képét és helyette egy „faltól falig aszfalt” jellegű poros és jellegtelen utcaképet eredményez.

4.3.3. Lakótelepek, lakóparkok vizuális konfliktusai

Az 1960-as évtized közepén megindult a tömeges lakásépítkezés, megjelentek a tömbházas lakótelepek, jelentősen átalakítva a belterület morfológiáját. A lakótelepek építése nem csak a lakáshiány enyhítését szolgálta, hanem ideológiai funkciója is volt: a szocialista gazdaság teljesítőképességét demonstrálta, emellett a saját tér kialakításának nagy szerepet szántak a társadalomformálásban. Talán a legnagyobb városképi hatása ezeknek a lakótelep-építéseknek volt. Felhúzásuk Szegeden ugyanabban az időben indult meg, mint az ország más nagyvárosaiban: az 1958-as párthatározat óriási lakásépítési hullámot indított be az országban, amely mintegy három évtizeden át (legerőteljesebben az 1960 és 1980 közötti időszakban) meghatározta városaink fejlődését és a területhasználat változásait. Szegeden egyébként időben erőteljesen koncentráltak a lakásépítések: az 1970-es években építették meg az 1945 és 1990 között elkészült lakások 43%-át.

A panelprogram a rendszerváltozás utáni Magyarország legnagyobb, kormányzati ciklusokon átívelő lakóépület-rehabilitációs programja. Szegeden a program a közterületek megújításával együtt a lakótelepek komplex revitalizációját is eredményezte. A panelprogram 10 éve indult és 8 éven át működött. Utoljára három éve írták ki a 35–40 éves lepusztult téglablokkos és panelházak korszerűsítésére. A kormányváltáskor megtorpant a panelprogram. A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium véleménye szerint, az előző kormány túlvállalta magát, de ha lesz forrás, segítséget kapnak a három éve várakozó lakóközösségek. A polgármesteri hivatal adatai szerint hozzávetőleg 1,7 milliárd forint értékű szegedi pályázat vár döntésre. Ebből több mint 708 millió a lakók önereje, 260 millió a város támogatása és több mint 737 millió lenne az állami dotáció. Az önkormányzat az eddigiekhez hasonlóan ezeknek a házaknak a támogatását is kedvezményes hitelből fedezné. A hitelkeret azonban csak 2013 júliusáig áll rendelkezésre.

A 60-as évektől a 90-es évek elejéig Magyarországon több mint félmillió lakás épült házyári technológiával, ebből 26 500 Szegeden, amely a megyeszékhely lakásainak egyharmadát jelenti. 2002-től ebben a városban is elkezdődött az iparosított technológiával épült lakóépületek energiamegtakarítást eredményező korszerűsítése és felújítása, amelynek eredményeképpen megújul a panellakások 70%-a (4.3. ábra). Állami és önkormányzati támogatással lehetőség nyílik többek között a tető és a homlokzat szigetelésének feljavítására, illetve a nyílászárók cseréjére. A panelek felújításával lehetővé válik annak a negatív tendenciának a megállítása, miszerint a fiatalok csak átmeneti jelleggel költöznek be a

lakótelepre, s amint javul anyagi helyzetük (kb. 7-8 év), továbbállnak. Szegeden is a lakásállomány jelentős hányadát alkotják a lakótelepi lakások. A 2001-es népszámlálás adatai alapján a 70 729 szegedi lakásból 28 325 volt lakótelepi, ebből 26 768 lakott. Ez a teljes lakásállomány 40%-a. A népesség területi átrendeződésének részeként a rendszerváltást követően megerősödött egy sajátos, városon belüli urbanizációs folyamat, amely a kiskerti városrészekbe való kiköltözést jelenti. Ezt az alföldi városok sajátos térszerkezete teszi lehetővé, hiszen a településhez általában kiterjedt külterület tartozik. A lakóparkok típusuktól, és attól függően, hogy belterületen vagy a belterület szélén (külterületen) épülnek-e, sokféle hatást fejtenek ki a szűkebb és tágabb értelemben vett környezükre Magyarországon is. Hatásukra az adott városrészben felértékelődnek az ingatlanok, és a városrész presztízse nő. Ha a lakópark barnamezős ingatlanként jön létre, akkor hozzájárul a városrész revitalizációjához is. A lakóparkok jómódú középosztálya sok esetben szigetként ékelődik a rosszabb társadalmi-gazdasági helyzetű, „öshonos” társadalmi csoportok körzetébe. A lakóparkok vizuális összhatása gyakran teljesen eltér az adott település tényleges építészeti hagyományaitól, karakterétől. Ugyanakkor jelentős közterek vesznek el megépítésükkel a település egészének társadalma számára. A magyarországi lakóparkok legnagyobb része nem elkerített, és nem őrzött terület, mégis afféle „kvázi-magánterületként” működik. A lakóparkok létesítése gyakran a beépített területek funkcióváltását is jelenti a városban (pl. temető, vagy katonai kollégium helyetti lakófunkció). Szegeden a legelső felépített lakópark a Franciahögy volt. Az egykor a helyén található, már nem használt és lezárt, igen rossz állapotba került temetőt felszámolták. 2. típusú lakópark, mivel egyes utcái el vannak zárva az átmenő forgalom elől. Viszonylag sűrű, uniformizált és monoton társasházi beépítéssel létesült. A Harmónia lakóparkot Újrókuson, a Tesco Hipermarkettól keletre építik jelenleg is, társasházi épületek formájában. Régebben füves, nádas, extenzív hasznosítású földterület és részben egy sportpálya volt a helyén. Épületeinek nagy része közös, jelentős területű udvarokkal rendelkezik, amely kerítéssel vannak elzárva, és az így elrekesztett magánterületen például játszótér található. A magánterületre táblák hívják fel a figyelmet. Így tulajdonképpen a létesítmény egy olyan zárt lakóparknak számít, amelynek az utcái közterületek maradtak.

4.3. ábra. Felújított panelek a tarjáni városrészben (Szerk. Hornyák Sándor – Karancsi Zoltán 2012)

A lakóparkok építészeti hatásai szintén inkább hátrányként jelentkeznek. A lakóparkok vizuális összképe gyakran teljesen eltér az adott település (rész) építészeti hagyományaitól, karakterétől, így annak esztétikai képét rontja.

1986-ig a Felsővárosi lakótelep is teljesen kiépült. A tömeges lakásépítések időszaka a rendszerváltást követően 1990-ben ért véget, bár mint arra utaltunk, az építkezések üteme már az 1980-as évtizedben csökkent. A pénzühiány miatt az is jellemző volt, hogy az újabb lakótelepek esetében kevesebb pénz jutott a járulékos beruházásokra, a közterek kialakítására.

Sajátossága e városrészeknek, hogy a lakótelepek építéskor néhány esetben megmaradtak a korábbi utak, illetve épületek, így a paneles városrészekben találunk régebbi építésű családi házakat is. Ez némiképp oldja a lakótelepek egyhangúságát, illetve a korábbi úthálózat és utcanevek továbbélése a korábbi folyamatokhoz kapcsolja e területeket.

A városon belül az ipari területi elhelyezkedése komoly konfliktusforrást jelentett, hiszen az általános rendezési tervben kijelölt ipari területeken kívül több esetben is a lakóövezetekbe ékelődve, vagy azok közvetlen szomszédságában működtek környezetszennyező, vagy nagy zajt kibocsátó üzemek. Ezek nagyrészt csak a rendszerváltást követően szűntek meg, az ipar leépülése következtében.

A rendszerváltozást követően a társadalmi és gazdasági folyamatokkal szemben némiképp tehetatlenné váló népesség területi szerkezete is átalakult: élesebb lett a különböző társadalmi csoportok térbeli elkülönülése, amihez kapcsolódóan végbement a lakáspiac átrendeződése is. A korábban vonzónak számító panelek presztízse alaposan csökkent, míg felértékelődtek a kertes, ritkább beépítésű, illetve a jó elérhetőséggel rendelkező belvárosi területek.

4.3.4. Családi- és társasházak övezete

A kisvárosias lakóöv és az egykori tanyás övezet (mai külterület) között húzódik az egykori mezővárosi jellegzetességnek számító falusias lakóöv (4.1. ábra). Ezen lakóövezethez tartoznak Szeged olyan jellegzetes, régebben falusias lakónegyedei, mint Alsóváros, Felsőváros és Móraváros. A régi lakóövben az 1960-as évekig döntően falusias épületek voltak jelen. Ezt az övezetet érte leginkább az 1960-as évektől (a szinte fél Felsővárost felemészttő) lakótelep-építési és ipartelepítési hulláma.

A régi lakóöv vizuális konfliktusai egyszerre kötődnek a társadalom és technika által meghaladott épületállományhoz, illetve a modernizálódás átgondolatlan mivoltához.

A régi épületállomány lakossága előregedett, az épületek jelentős része így leromlott állagú. Végül az elhagyott épületek állaga annyira leromlik, hogy elvadultságukkal rontják a településképet. Az ilyen épületek udvara többnyire illegális hulladéklerakóvá válik, a még lakható részekbe lakásfoglalók költöznek be, akik az épület környezetét is lerontják.

A városi környezet értékelése után vizsgáltuk a kisebb települések környezetesztétikai állapotát is. Eredményeinket poszteren mutattuk be.

5. TELEPÜLÉSKÉP VIZSGÁLATOK KÜLÖNBÖZŐ ALFÖLDI TELEPÜLÉSTÍPUSOKON

Az életminőséget alapvetően meghatározza az a települési környezet, ahol élünk, lakunk, dolgozunk. Aki megteheti, a települések zöldövezetébe, családi házba költözik, elhagyva a zsúfolt, piszkos városrészt, a vizuális konfliktusokkal terhelt környezetet.

Vajon ennyi elég a boldogsághoz? Az egészséges(ebb) környezet látványértéke is magasabb minőséget jelent?

Poszterünkön két alföldi település - egy kisváros (Csongrád) és egy falu (Tiszasziget) - településkép vizsgálat eredményeit mutatjuk be.

5.1. Csongrád környezetesztétikai elemzése

A csongrádi épületek, utcák megjelenését a településszerkezetben elfoglalt helye alapján értékeltük, megrajzolva így egy alföldi (mező)város sajátos szerkezetét, amelyben a XIX. század végének és XX század elejének gazdasági fellendülése máig ható nyomokat hagyott. Csongrád esetében jól elkülöníthetők a különböző lakó- és más funkciójú övezetek, amelyek más-más esztétikai minőséget hordoznak (5.1. ábra).

5.1. ábra. Csongrád lakóövezetei (szerk. karancsi Z. 2011)

A város ősi magja a szépen felújított halászfalu (Belsőváros). A helyi védett értékeken belül jelentős a paraszti életforma nyomait őrző épületek aránya (5.3., 5.4., 5.5., 5.6. ábrák).

5.3. ábra (1). A felújított Belváros falusi utca képe (fotó: Karancsi Z. 2011)

5.4. ábra (2). A felújított Belváros nádtetős halász háza (fotó: Karancsi Z. 2011)

5.5. ábra (3).Falusias jellegű, előkertes utca kép (fotó:Karancsi Z. 2011)

5.6. ábra (4). Téglahomlokzatú, faragott oromzatú polgárház (fotó: Karancsi Z. 2011)

A régi falusias lakóövezet házainak homlokzat hosszabbításával kialakított sajátos csongrádi építészeti elem kapott helyet a kapubejáró (5.7. ábra).

5.7. ábra. Sajátos csongrádi építészeti elem (fotó: Karancsi Z. 2011)

A mai kisváros parkosított központjában – korábbi piactér – az egykor leggazdagabb polgárok házai, a vallási közösség szakrális épületei, a gimnázium szecessziós épülettömbje illetve a városháza található. A városközpont a legtöbb alföldi városban szinte kiterjedés nélküli, a piactér vagy a fő utca közvetlen szomszédságára korlátozódó terület.

A belváros többnyire eklektikus stílusú nagypolgári lakásai egyéni arculatot adnak a városnak. Az 1960-70-es évek modernizáló és városias településképet elváró törekvései elsősorban az „aranykor” épületeinek városképből történő eltávolításával csináltak helyet a szocializmus modern, többszintes épületeinek. Az Alföld városainak jól érzékelhető törekvése, hogy a XX. század közepe előtt keletkezett épületállományt, illetve ezzel együtt a városképet megőrizték. A modern épületek szomszédságában található hagyományos kisvárosi polgári házak és egykori középületek közül kerül ki a helyi védettséget élvező épületállomány jelentős része (5.9., 5.10.ábrák). A századelő épületeinek nagyarányú helyi védettsége jól mutatja, hogy a helyi közösség mely korszakot tekinti identitása hordozójának, mely utcák válhatnak jó eséllyel az örökségturizmus célpontjává.

A modernizáció és a régi, ám a városi identitást hordozó épületállomány cseréje azonban jobbra a belvárosokra és főutcákra korlátozódott. Az ezekhez csatlakozó utcákban továbbra is megtalálható az eredeti kisvárosi vagy akár a falusi utcaképet idéző épületállomány. A rend-

szerválozás után ezen övezetben kezdődött el a modern társasházak építése (5.11., 5.12., 5.14. képek).

5.9. ábra (5).Kisvárosi polgári ház
(fotó:Karancsi Z. 2011)

5.10. ábra (7). Téglalorítású eklektikus nagy-
polgári ház (fotó: Karancsi Z. 2011)

5.11. ábra (9). Belvárosi társasházak I.
(fotó:Karancsi Z. 2011)

5.12. ábra (11). Belvárosi társasházak II.
(fotó: Karancsi Z. 2011)

A városokba érkező turisták és a városi lakosok szemében a szocialista időszak épületei többségének nagyon alacsony a presztízse. A városokban egyre többször vetődik fel a mezővárosi identitásától elütő, kudarcba fulladt modernizációs kísérlet épületeinek eltüntetése, háttérbe szorítása vagy átalakítása a századforduló megmaradt épületeinek „kicsomagolását” szorgalmazva.

A lakótelepek a kisebb városok esetében a városközpontok peremén (Makó, Szentes, Csongrád) kaptak helyet, illetve a város által korábban nem használt periférikus helyeken (5.16. kép). A panelházak megjelenése két mezővárosi tradíciót is megtört: korábban a mezőváros jobbára földszintes lakóházakat tartalmazott, és a lakóhelyek egyben a mesteremberek, kereskedők, munkahelyei is voltak.

A városközpontban találjuk a legfontosabb közösségi épületeket, amelyek részben reprezentációs, részben vallási, oktatási funkcióval rendelkeznek. Építészeti, kultúrtörténeti értékeik alapján fontos turisztikai attrakciókká váltak (5.13., 5.14. képek).

5.13. ábra (13). Városháza (fotó: Karancsi Z. 2011)

A kiskőrösi lakóövet keretezi a paraszti életformának megfelelő, polgárosodást kevésbé tükröző falusi kertes házak övezete.

A régi falusias lakóövezetet egy fiatalabb (II. világháború utáni) családi házas övezet zárja le. A szocialista falvak jellegtelen sátozott egyen házai jelennek meg ebben a városrészben. Közülük néhány sajátos burkolatával (tégla, csempe, díszkő), illetve stukkódíszekkel tűnik ki. Ezek a házak széles virágos, fás előkerttel rendelkeznek, amelyek az utcakép falusias jellegét erősítik.

Az új építésű lakóházak esetén legtöbbször az előkertek felszámolására került sor, helyükön kavicsos beállók, lebetonozott parkolók jelzik a motorizáció magasabb fokát.

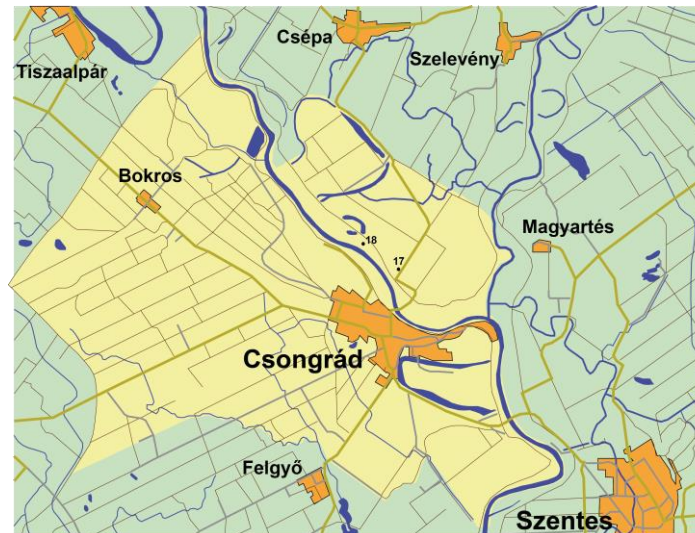

5.14. ábra (15). Nagyboldogasszony templom
(fotó: Karancsi Z. 2011)

A mezővárosok esetében nem feledkezhetünk meg a legkülső lakóövről, amely talán a legtöbb kárt és megpróbáltatást szenvedte el a második világháború óta eltelt évtizedekben.

A zárt beépítésű város határán túl kezdődik a tanyavilág, amely virágkorában 1,1 millió embernek adott otthont és megélhetést. Az 1944-45-ös földosztás során 80000 rossz minőségű lakóépületet emeltek az alföldi városok külterületén. Ezeknek zöme már a nagyüzemi gazdálkodásra való átálláskor elpusztult, kisebbik hányaduk ma is működő lakott tanya (5.15., 5.16. ábrák).

5.15. ábra. Csongrád külterülete (szerk. Karancsi Z. 2011)

5.16. ábra (17) Felújított tanyaépület (fotó:Karancsi Z. 2011)

Minden lakóövből találtunk elhanyagolt, magára hagyott ingatlanokat, amelyek olyan rossz állapotban vannak, hogy azokon már gyakran csak a bontás segít. Ezért ezek a legnagyobb vizuális konfliktusok a városban.

5.2. Tiszasziget környezetesztétikai elemzése

A kutatásba bevont alföldi falunak Tiszaszigetet választottuk. Tiszasziget (1955-ig Ószentiván) esetében sokkal homogénebb épületállományt találtunk, ami annak köszönhető, hogy az 1816-os nagy árvíz szinte teljesen elpusztította a korábbi zsellérek, és dohánytermesztők által lakott települést. Az 1846-os újra telepítéskor mértanilag kialakított szerkezetű községet hoztak létre (5.17. ábra).

5.17. ábra. Tiszasziget térképe (szerk.: Karancsi Z. 2011)

A központi (vásár) téren 1913-ban épült fel az észak-német téglapítészeti stílusában készült templom. A többi középület – községháza, paplak, iskolaépület – az 1930-as évek második felében létesült a Főtér körül (5.18. ábra). A falu legidősebb lakóépületei népies stílusban, a múlt század első felében épültek (5.19. ábra). Leginkább a jellegtelen sátozott egyen házak jellemzőek, melyek a 1960 évek óta nagyon elterjedtek hazánk falvaiban, csökkentve így azok egyedi megjelenését.

5.18. ábra (19). Pádui Szent Antal templom.(fotó: Karancsi Z. 2011)

5.19. ábra (17). Népies jellegű lakóépület a 20. század első feléből. (fotó: Karancsi Z. 2011)

A települést bejárva leginkább az izgalmas épületek, látványos utcaképek hiányoztak, ugyanakkor számos vizuális konfliktust tártunk fel (5.20., 5.21. ábrák).

5.20. ábra. Félig elkészült luxuslakás a lebontott régi iskola falai mögött (fotó: Karancsi Z. 2011)

5.21. ábra. Pusztuló épület a falu bejáratánál (fotó: Karancsi Z. 2011)

5.3. Összegzés

Úgy gondoljuk, hogy minden település esetében szükség lenne hasonló felmérésre, környezetesztétikai elemzésre, amely alapján településszintű vizuális konfliktustérképeket készíthetünk. A felmérés eredményei felhasználhatók a turisztikai fejlesztésekhez és lehetőséget teremthet a magyarországi települések jellemző épülettípusainak, utcaképeinek környezetesztétikai kategorizálására.

Ahogy láthattuk, elég lehangoló egy településre úgy érkezni, hogy rögtön vizuális konfliktusba botlunk; elhagyott, rozsdásodó, egykor szebb napokat megélt benzinkút fogadja a falu vendégeit.

Ezek után kíváncsiak voltunk vajon mi a helyzet egy nagyvárosba érkezéskor, milyen látvány fogadja a Szegedre érkezőket?

6. AZ ELSŐ BENYOMÁS, AVAGY VÁROSKÉPELEMZÉS EGY NAGYVÁROS PEREMÉN

Egy település legvonzóbb része általában a belváros (óváros), ahol nemcsak a minden igényt kielégítő szórakozási lehetőségek (mozik, színházak, múzeumok, éttermek, boltok stb.), az ügyek intézését szolgáló hivatalok zöme található, de a település történetének legfontosabb emlékei, köztük turisztikai attrakciói – templomok, különféle stílusú épületek, szobrok, parkok stb. – is itt fedezhetők fel. Mindez következik a település fejlődéséből, hiszen az évszázadok során a város szerkezete átalakult, az ősi városmag köré épültek az egyre fiatalabb, más-más funkciójú városrészek.

Az utcák, terek szövevénye, valamint az általuk határolt területek struktúrája adja a települési szövetet. Ezek fejlődhetnek spontán módon, vagy tervezett, tudatosan megformált térségekként, sőt az is lehet, hogy folyamatosan változnak (pl. kezdetben spontán, majd tervezett, esetleg újra spontán módon).

A népesség növekedése az új lakótelepek, lakóparkok kialakulását eredményezte, az ipari üzemek pedig a mindenkorai település peremére szorultak (iparterületek). Előfordult, hogy egy természeti katasztrófa (pl. árvíz) elpusztította a település egy részét vagy egészét; ekkor az

adott kor stílusában történő részleges vagy teljes újjáépítés eredményeképpen egy sokkal egységesebb településképet hoztak létre.

Az ipari tevékenység befejezése után a korábbi iparterületek helyét leggyakrabban barnamezős beruházásként a kereskedelem, vagy valamely más szolgáltatási ágazat vette át, ami környezetvédelmi szempontból ugyan kedvező változásként értékelhető, környezetesztétikai szempontból azonban inkább kedvezőtlen, hiszen számos vizuális konfliktust teremtett. Vizuális konfliktusnak tekintünk minden olyan zavaró tényezőt, ami a legtöbb ember számára negatívan befolyásolja a látvány élvezetét. Vajon kizárhatók-e ezek a kedvezőtlen tényezők az életünkben vagy együtt kell élnünk velük? Van-e lehetőségünk egy vizuális konfliktusoktól mentes környezet kialakítására, vagy ez csak hiú ábránd?

Jelen tanulmányunkban ismét Szeged vizuális konfliktusait elemezzük. Egy korábbi munkánkban a város lakóövezeteit minősítettük környezetesztétikai szempontból, most pedig a település peremén fekvő, egykori ipari övezet vizuális hatásait jellemezzük (4.1. ábra). Bemutatjuk milyen látvány fogadja a városba érkezőket, vagyis milyen benyomást tesz a város a közúton ide érkező turistákra.

6.1. Egy egykori iparterület vizuális konfliktusai

Az 1990-es rendszerváltozás után a megkésett magyarországi motorizáció rohamos fejlődésnek indult. Az autózás tömeges terjedése alapjaiban formálta át a napi közlekedési szokásokat és részben megváltoztatta a város szerkezetét is.

A városperemi egykori iparterület forgalma robbanásszerűen növekedett. A forgalom növekedése három folyamat összességéből eredt:

1. A tranzitforgalom növekedése és az áruforgalom közútra terelődése. Az 1990-es években megszűnt a hidegháborút jellemző európai megosztottság és szigorú határőrizet. A kibővülő nemzetközi kapcsolatok eredménye az utazások számának növekedése lett. A tranzitforgalom növekedése mind a személyszállítást, mind a teherfuvarozást érintette.

2. A szuburbanizáció jelentette forgalomnövekedés. A szuburbanizáció során a város környéki települések népessége megnövekedett, ám a kiköltözők munkahelyei többnyire továbbra is a városban maradtak. A korábbi lakóhely és munkahely közötti napi utazás így településközi utazássá változott.

3. A korábbi iparterület szerepkörének megváltozása. Az ipar hanyatlásával keletkezett űrt a kereskedelem töltötte be. A város szélén felépült raktáráruházakkal együtt az odavezető utak forgalma is növekedett.

Az áruházláncok közül az alábbiak nyitottak meg jelentősebb egységet (hipermarketet):

1996: Metro

1998: Praktiker

1999: Cora (2012-től Auchan)

2000: Szeged pláza, Baumax

Az áruházak nem pusztán haszonélvezői, de gerjesztői is voltak a forgalom növekedésének, mert a hipermarketek megépülése jelentős bevásárlóturizmust is generált. Az elsősorban Szerbiából, illetve Romániából érkező vásárlók számára vonzó tényezőt jelent az otthonitól eltérő – kedvezőbb – árszínvonal, a jobb minőség és a szélesebb választék.

„A bevásárlóturizmusnak hazánkban komoly hagyományai vannak. A GfK-Hungária felmérése alapján a hazánkba érkezők elsődleges szándéka a bevásárlás (27,3%), különösen igaz ez a szomszédos országokból érkezőkre. A folyamat vizsgálata és pontos mérése nehéz, hiszen kevés közvetlen statisztikai adat áll rendelkezésre ezzel kapcsolatban. A vásárlási céllal érkezők szálláshelyet általában nem vesznek igénybe, így a vendéglátóhelyek és kereskedelmi egységek forgalma és száma adhat némi támpontot. Szintén a bevásárlóturizmus működését jelzi, ha a határ mentén említett egységek térbeli koncentrációja figyelhető meg. Határaink mentén

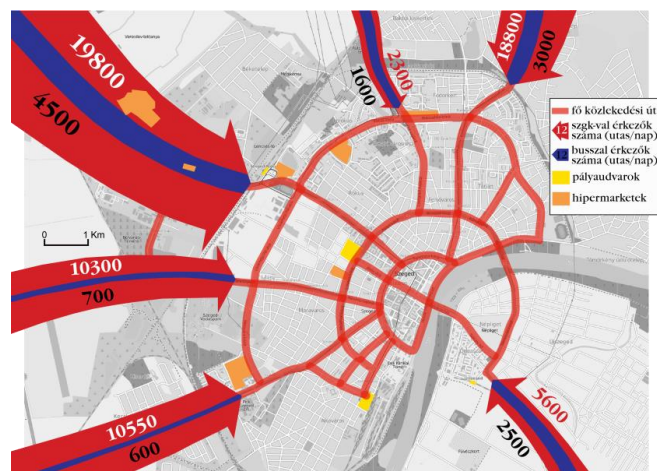
a nagy bevásárlóközpontok létesítésénél fontos tényező volt a határ közelsége, és a határon túli vevők kiszolgálása. A nemzetközi adatok szerint körülbelül 100 000 lakos képes egy bevásárlóközpontot, vagy hipermarketet ellátni. Több esetben a GfK vásárlóerő-számításai alapján a helyi lakosság nem jelenthet elegendő piacot”.

Szeged forgalmi adatai alapján megállapítható, hogy a korábban említett okokból megnövekedett számban beérkező utasok legnagyobb része autóval vagy autóbusszal érkezik a városba (6.1. táblázat, 6.1. ábra). Mivel a közutak intenzív terhelése komoly környezeti problémákat okoz (por-, kipufogógáz-, zajterhelés) ez a tény fontos szerepet játszik az út menti környezet (ezáltal a település külvárosi területeinek) negatív megítélésében. Ezt nagy, gyepesített terek kialakításával és fasorok, facsoportok telepítésével próbálták ellensúlyozni vigyázva arra, hogy az áruházak jól láthatók maradjanak az útról (6.2. ábra).

6.1. táblázat. A Szegedre érkezők száma közlekedési eszköz és égtáj szerint

	Vasút	Közút közösségi (autóbusz)	Közút egyéni (autó)	Összes	Vasút(%)	Közút közösségi (%)	Közút egyéni (%)
ÉK	700	3 000	18 800	22 500	3,11	13,33	83,56
DK	60	2 500	5 600	8 160	0,74	30,64	68,63
ÉNY-NY	1 700	6 800	32 400	40 900	4,16	16,63	79,22
DNY	20	600	10 550	11 170	0,18	5,37	94,45
Összes	2 480	12 900	67 350	82 730	3,00	15,59	81,41

(Forrás: http://www.szegedvaros.hu/letoltesek/doc_download/2897-szeged-mako-elvarosi-koezoesegi-koezlekedes-vizsgalata.html)

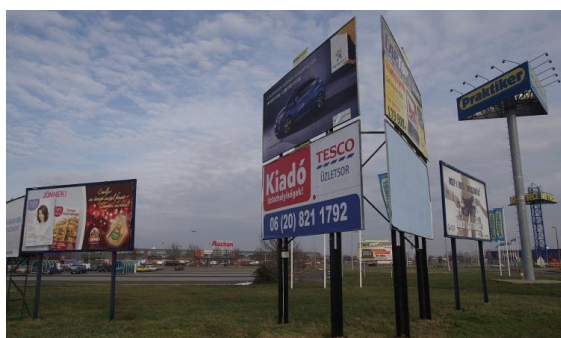

6.1. ábra. Szeged legforgalmasabb útvonalai és a közúton beérkező utasok száma (szerk. Karancsi Z.)

A jelentős bejövő forgalom mellett – amiben szerepet játszik az M5-ös első, a város ÉNY-i határában létesített hipermarketekhez vezető lejárata is – említést kell tennünk a városból az áruházak felé irányuló forgalomról is. Mivel a vizsgált útvonal mentén hiányoznak a lakóépületek, ez az útszakasz élhetőségének megítélését kedvezőbben befolyásolja.

A vizuális környezetszennyezés további elemei az út két oldalán sorakozó óriásplakátok, amelyek kihelyezését a 2010. évi reklámtörvény jelentős mértékben korlátozta. A 2010. évi CLXXII. törvény (amely a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény módosítása) célja vélhetően kettős: a jogalkotókat a közlekedés biztonságának a fokozása és a vizuális környezetszennyezés csökkentése vezérelte. Hazánk Európai Unió-s vállalása, hogy csökkenteni kell

a közúti balesetek számát; ennek a koncepciónak része a járművezetők figyelmét elvonó táblák ritkítása. A fontos törvényi változások között szerepel, hogy az eddig is tiltott, a közúti jelzésekhez hasonlatos vagy engedély nélkül elhelyezett reklámtáblák tiltását a törvény be nem tartása esetén tételes büntetés – 500 ezer forintos bírság kiszabása – nyomatékossítja. Jogszértés – engedély nélküli vagy attól eltérő tábla kihelyezése – esetén a hatósági eljárás megindítását az adott közút kezelőjének kell kezdeményezni. A törvény célja a jogszabályellenes kihelyezések megakadályozása, és ennek nyomatékossítását szolgálva a büntetés többször is kiszabható; azt azonban, hogy ez hányszor tehető meg, a törvény nem szabályozza. Közutak mentén 50 méteren belül, míg főközlekedési utak, autótutak és autópályák mentén száz méteren belül tilos a reklámtáblák kihelyezése, és az ezen a távolságon kívül elhelyezett táblák mérete sem haladhatja meg a 4 m²-t. Sajnos a törvény érvényre juttatása még várat magára: megjelenése óta valójában csak az áruházakhoz vezető irányító-, visszafordító táblák „erdeje” tűnt el a villanyoszlopokról. Maradtak viszont az óriásplakátok (6.2. ábra) és a „közlekedést segítő”, a „látványt elrejtő” tájékoztató táblák.

6.2. ábra. A Szegedre az 5-ös úton érkezőket reklám- és tájékoztató táblák, valamint hipermarketek fogadják (fotó: Karancsi Z.)

A legnagyobb forgalom az 5-ös úton át az M5-ös autópálya északi lehajtójáról (kiegészülve a Kiskundorozsma – Szeged elővárosa – felől érkezőkkel). A napi 19 800 személygépkocsival és 4500 autóbusszal érkező utas (6.2b. ábra) legnagyobb részének a városban van a munkahelye, vagy üzleti, hivatali, egészségügyi célból keresi fel a várost.

Annak vizsgálatára, hogy hogyan változott az 5-ös út szegedi bevezető szakaszának forgalma 16 év alatt, két mérőpont (Izabella híd, Vorosilov-laktanya) adatsorát (6.2. táblázat) hasonlítottuk össze, amelyekből vonalgrafikonokat szerkesztettünk (6.3. ábra).

6.2. táblázat. Az Izabella hídon és a Vorosilov-laktanyánál 1995 - 2010 között mért forgalmi adatok

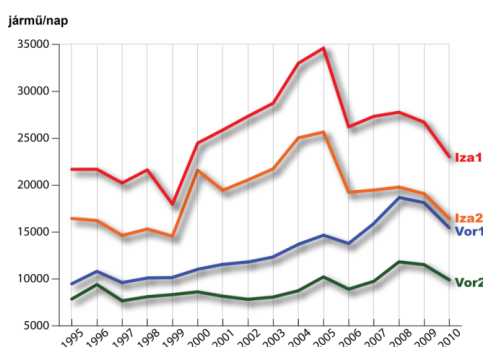
	Izabella híd		Vorosilov-laktanya		különbség	
	Egység-jármű ¹ /nap	személygépkocsi/nap	Egység-jármű/nap	személygépkocsi/nap		
1995	21 689	16 449	9 489	7 865	12 200	8 584
1996	21 694	16 228	10 858	9 407	10 836	6 821
1997	20 232	14 641	9 606	7 676	10 626	6 965
1998	21 630	15 329	10 115	8 112	11 515	7 217
1999	17 968	14 563	10 151	8 339	7 817	6 224
2000	24 485	21 589	11 038	8 630	13 447	12 959
2001	25 882	19 452	11 561	8 163	14 321	11 289
2002	27 342	20 561	11 807	7 836	15 535	12 725

2003	28 732	21 744	12 344	8 078	16 388	13 666
2004	32 994	25 040	13 698	8 752	19 296	16 288
2005	34 608	25 660	14 675	10 227	19 933	15 433
2006	26 213	19 245	13 785	8 920	12 428	10 325
2007	27 335	19 476	15 913	9 757	11 422	9 719
2008	27 774	19 792	18 716	11 830	9 058	7 962
2009	26 709	19 086	18 148	11 527	8 561	7 559
2010	23 030	16 438	15 635	9 906	7 395	6 532

(Forrás: http://www.szegedvaros.hu/letoltesek/doc_download/2897-szeged-mako-elvarosi-koezoessegi-koezlekedes-vizsgalata.html)

¹ A különböző területek forgalmának összehasonlítására terjedt el a különböző fajta járművek személygépkocsi-egységre (egységjárműre) történő átszámítása, amelynek során a nehéz gépjárműveket nagyobb átszámítási szorzóval veszik figyelembe, pl. személygépkocsi 1,0; könnyű tehergépkocsi: 1,4; kamion: 2,5; kerékpár: 0,3.

(http://www.uvt.bme.hu/targyak/kterv_I/kterv_I_II_kgysch/index.html)

6.3. ábra. Egységjárműre és személygépkocsira lebontott forgalmi adatok az Izabella hídnál és a Vorosilov-laktanyánál 1995-2010 között (szerk. Karancsi Z.)

Egységjárműben (személygépkocsiban) megadott forgalomszámlálási adatok alapján (6.2. táblázat, 6.3. ábra) megállapítható, hogy a forgalom emelkedése a hipermarketek megjelenésével is összefüggésben van (legjelentősebb emelkedés a Cora áruház 1999-es átadása után jelentkezett). Természetesen a folyamatos emelkedés a gépkocsiállomány gyarapodását is mutatja. A várost elhagyók, illetve a városba érkezők száma és az áruházakhoz irányuló forgalom adatai között 10 000-13 000 gépjármű a különbség, ami jól érzékelteti az áruházak vonzó szerepét. A belső (áruházak felé tartó) forgalom növekedése egészen 2005-ig intenzív növekedést mutat. A város más részein megjelenő új nagyáruházak, illetve az M5-ös autópálya határig kiépülő szakasza miatt a következő évben jelentős visszaesés következett be. 2006-tól 2008-ig lassú emelkedés zajlott le, az azóta újra csökkenő forgalom a válsággal magyarázható. A csökkenésben szerepet játszott a 2010. évben átadott M43-as autópálya is, amely a romániai tranzitforgalmat vezeti el a városból.

Kíváncsiak voltunk, hogy ezen nagyforgalmú bevezető szakaszon milyen a plakátsűrűség, ezért tematikus térképeken jelöltük a Szeged határát jelző várostáblától az Izabella hídig terjedő szakaszon (kb. 2,5 km hosszúságban) a táblák helyét és típusát. A térképre felkerültek a reklámtornyok és az egyes hipermarketek is, bejelölve, hogy azok vizuális hatásai meddig terjednek (6.4., 6.5. ábra). Nem meglepő módon a legtöbb tábla (óriásplakát) a hipermarketek közelében a bevásárló központokhoz bevezető út mellett koncentrálódnak (Az útvonal É-i részén található hipermarketek mellett 30 (!), az útvonal másik végén lévő áruházhoz kapcsolódóan 13 óriásplakát található) olyan formában, hogy mind a bejövő-, mind pedig a városból

kifelé (hipermarketekhez) tartó utasok is jól lássák azokat (6.4. ábra). A reklámok észlelését segíti, hogy lámpás kereszteződés állítja meg időről-időre a forgalmat. A vizsgált útszakasz közepén – a dorozsmai kereszteződésben – szintén egy lámpás kereszteződés található, amihez itt is jelentős plakátsűrűség (8 db) kapcsolódik.

A hipermarketek, a globalizált világ eme „szentélyei” sajátos jegyekkel rendelkeznek. Az építészeti szempontból jellegtelen könnyűszerkezetes raktárépület egyszerű téglatestformát mutat, vigyázva arra, hogy messziről is jól felismerhető színekkel (pl. Praktiker: kék-sárga; OBI: narancssárga; Tesco: kék-piros) és hatalmas áruházfelirattal rendelkezzenek. A tájékozódást még reklámozlopokkal és zászlókkal is segítik. Mivel a város szélére, a jó láthatóság végett főútvonalak (autópályák) mellé települtek, a vonzáskörzetük is megnőtt. A legtöbben a tömegközlekedés hiánya miatt is kénytelenek autóval érkezni, számukra az 1997-es építési törvényben meghatározottak szerinti számú parkolóhelyet építettek ki (bár tapasztalati megfigyeléseink alapján ezek a parkolók valójában túlméretezettek, még a csúcsidőszakban is jelentős számú üres hely található bennük).

Vitatható, mennyire tekinthetők esztétikusnak ezek az épületek. Valójában teljesen a funkciónak van alárendelve minden. A funkció megjelenése az építészeti formákban olyan erős, hogy egy ilyen épületre ránézve megmondható annak rendeltetése csakúgy, mint egy templom, egy lakóház vagy egy irodaház esetén. Az emberek nem azért jönnek ide, hogy az épületek szépségét csodálják, hanem mert örömet lelnek a kedvezményes vásárlásban (6.2. ábra).

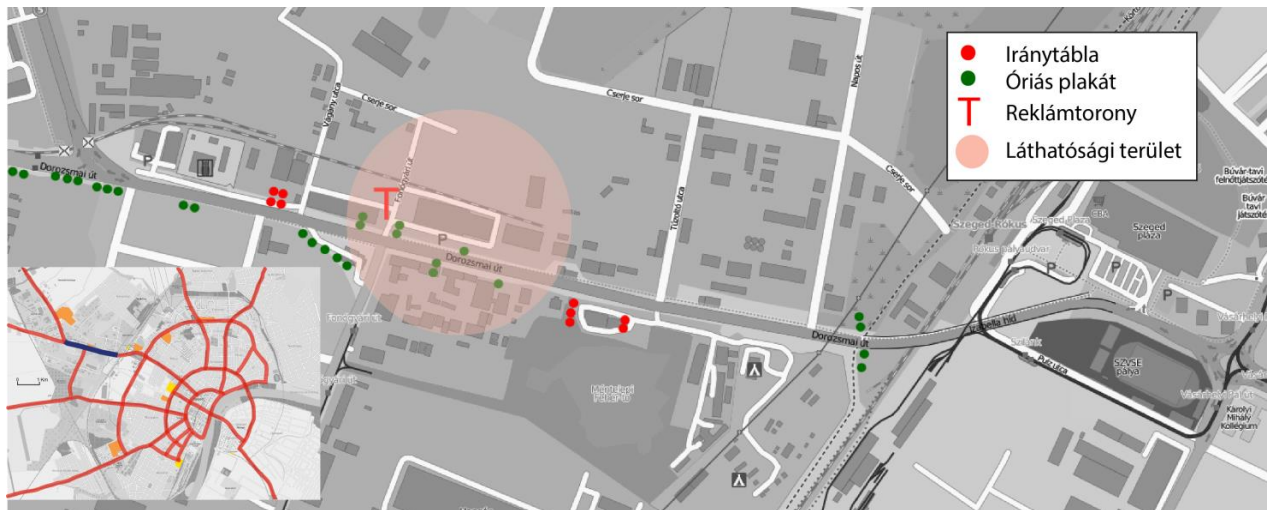
Tovább haladva a város felé egy újabb „dobozáruház” (BauMax) mellett feltűnnek a modern autószalonok, vagy a régi gyárépületekben kialakított kereskedelmi üzletek is. Természetesen ezen a szakaszon sem hiányozhatnak a reklámtáblák (6.5., 6.6. ábra), amelyek itt is elsősorban a lámpás keresztezésekben – ahol van idő nézelődni – koncentrálódnak.

A területet délről, a nyugati irányból a városba érkező bajai út (55-ös út) szegélyezi, amely mentén az egykori ipar még megmaradt, felújított épületeit többnyire a kereskedelem használja.

6.4. ábra. A Szeged várostábla és a dorozsmai elágazás közötti vizsgált útvonalszakasz reklámtáblái. (szerk. OpenStreet térkép felhasználásával Karancsi Z – Hornyák S.)

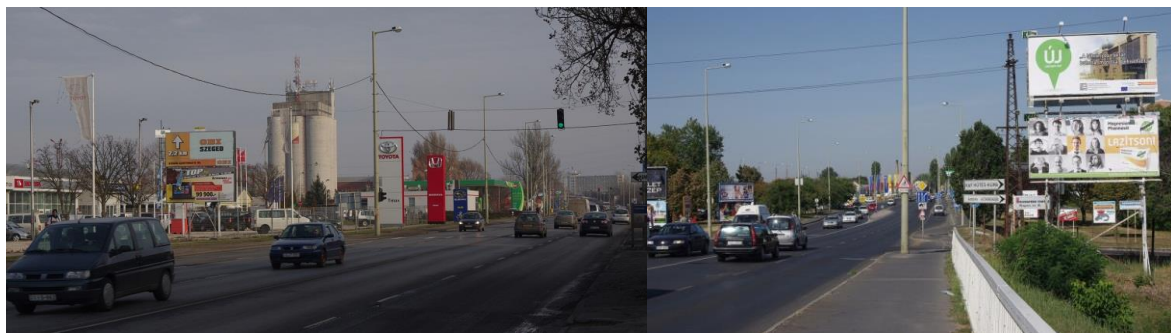

6.5. ábra. A dorozsmai elágazás és az Izabella híd közötti vizsgált útvonalszakasz reklámtáblái. (szerk. OpenStreet térkép felhasználásával Karancsi Z – Hornyák S.)

Ezek mellett modern, városképi (esztétikai) szempontból jellegtelen épületek sorakoznak, kereskedelmi funkcióval vagy a szolgáltató szféra különböző létesítményeivel.

A legnagyobb vizuális konfliktust az elhagyott, pusztuló épületek, épületmaradványok jelentik. Ilyen pl. az 55-ös út mellett az egykori téglagyár már több évtizede pusztuló, romos épülete (6.7. ábra). A lakatlan épületeket, amelyek nemcsak balesetveszélyesek, de az elhanyagoltság (kommunális hulladék) miatt nem kívánatos élősködők, fertőzések forrásává is válhatnak, gyakran veszik birtokba hajléktalanok. Még nagyobb probléma, ha ezek a vizuális konfliktusok egy forgalmas főút mellett jelentkeznek, mert ha a városba érkezők ezekkel szembesülnek, az negatívan befolyásolja a településről alkotott első benyomásukat.

6.6. ábra. Kereskedelmi üzletek és óriásplakátok a dorozsmai út mentén (fotó: Karancsi Z.)

6.7. ábra. Az 55-ös út melletti egykori téglagyár elhagyott, pusztuló épülete kívülről és belülről (fotó: Karancsi Z.)

6.2. A városba vezető egyéb utak környezetesztétikai elemzése

Az előzőekben elemzett, legforgalmasabb 5-ös út mellett a Szegedre érkező utaslétszám alapján második legjelentősebb (18 800/3 000 fő) útvonal az ÉK-i (47-es út), amely Baktó alvóvárost és Hódmezővásárhelyt köti össze Szegeddel (6.1. ábra). Az 5-ös úttal szemben itt egy falusias előváros fogadja a látogatókat. A családi házas lakóövezetet keskeny kereskedelmi zóna (pl. autószalonok, kereskedelmi szolgáltatások, kertészet) veszi körül. A lakóövezet miatt már fontos szerepet kapnak az ún. „élhetőségi tényezők”. Szerencsére a város körül megépített új autópálya, az M43-as „összegyűjti” és továbbítja a forgalom legjelentősebb részét Hódmezővásárhely felé, lényegesen lecsökkentve a városon átmenő forgalmat és a hozzá kapcsolódó negatív hatásokat. Környezetesztétikai szempontból kedvező fás, bokros szegélyű szántóföldek között érjük el a várost. A településre beérve autószalonok, szervizek, majd a meglehetősen heterogén családi házak övezete következik. Az útról egyaránt látunk modern, különleges építészeti megoldásokat felvonultató családi házat és rossz állapotban lévő, inkább falusi környezetre jellemző jellegtelen, sáttortetős „egyenházat” is. A kihelyezett reklám-, és információs táblák (tornyok, zászlók) kellő távolságban vannak egymástól, hogy ne zavarják túlságosan a közlekedés biztonságát. Az óriásplakátok egy része ráadásul csak télen látható, mert a vegetációs időszakban a fák lombkoronája kitakarja azokat.

A délről, az országhatár irányából bevezető 5-ös út a falusias jellegű Kecskéstelepen egy vasúti átjárón keresztül éri el a várost. Környezetesztétikai szempontból talán ez a legegységesebb városkép, ami a Szegedre érkezőket fogadja (6.8. ábra). A modern sajtóház a jégpályával és a felújított villamospályával, valamint egy korszerű lakópark úgy lett kialakítva, hogy a természeti elemek (erdő, fasor, gyepszint) kedvező aránya megmaradjon. A látványban megjelenik Szeged egyik emblemikus épülete: a Pick szalámigyár szárítótornya, az út végi kilátást pedig a város talán legismertebb épülete, a Fogadalmi templom sziluettje zárja.

Végezetül a délkeleti, Szőreg felőli bevezető utat vizsgáljuk meg látványérték szempontjából. Ez az út a romániai határhoz vezet, de a korábbi jelentős forgalmát az M43-as semlegesítette. Az útszakasz egy falusias jellegű kertes házas beépítésű településrészen (Szőregen) visz keresztül, amely rózsatermesztéséről híres. Ez a növény az előkertekben is gyakran megtalálható, látványosabbá téve a falu képét. Az árnyas fasorral védett út mentén még Újszeged előtt kereskedelmi, ipari üzemek, majd villanyvezetékeket szállító oszlopok „ligeterdőszerű” csoportosulása figyelhető meg. A meghökkentő látványt a rozsdás vasoszlopok teszik valódi vizuális konfliktussá (6.9.a.,b. ábrák). Aki tovább utazik a belváros felé, az a régi hídon átkelve a belvárosban szembesülhet a belváros egyik vizuális „szégyenfoltjával”, a Híd utca bal

6.8. ábra. A déli 5-ös út bevezető szakaszai (fotó: Karancsi Z.)

oldalán egykor szebb napokat megélt eklektikus palotával (6.9b. ábra). Nehéz elhinni, hogy a szakembernek sem tűnik fel, milyen sokat árt a turizmusnak az évek óta omladozó vakolatú, kitört ablakú épület, amelynek tetőzete is felújításra szorulna.

6.9a.,b. ábra. A szőregi út bevezető szakasza, és a belváros legelső feltűnő látványa; a pusztuló palota, mint a belváros „szégyene” (fotó: Karancsi Z.)

6.3. Következtetések

Összességében megállapítható, hogy a forgalom növekedése a települési környezet pusztulásához vezethet. A feladat az, hogy ezeket a veszélyforrásokat minél jobban visszaszorítsuk; ennek eszközei lehetnek pl. a forgalomelterelés, villany- vagy hibridmotorok támogatása a városi közlekedésben. Míg erre mutatkozik is törekvés, addig a keletkezett vizuális konfliktusok felszámolása sajnálatosan háttérbe szorul. A védett városkép megőrzése elsődleges feladat, de fontos, hogy ez ne csak a belvárosra koncentrálódjon, már csak azért se, hogy a turisták első benyomásai is pozitívak legyenek és ez a belvárosig ki is tartson. E cél eléréséért azonban még sokat kell tenni, és persze nemcsak Szegeden, hanem más Szeged-méretű városokban is.

Végezetül egy konkrét turizmusfejlesztési projekt keretében a turisztikai attrakciókon kívül a vizuális konfliktusok térképezésére is lehetőség nyílik ugyanazon alapok felhasználásával.

7. ÚJ TÍPUSÚ TURISZTIKAI TÉRKÉPEZÉS EGY NAGYVÁROSBAN - TURIZMUS 2.0 SZEGEDEN

Ebben a tanulmányunkban kísérletet teszünk egy új típusú attrakciótérképezési modell kidolgozására, amelynek lényege, hogy a turista maga állíthatja össze egy település digitális adatbázisából a számára fontos látnivalókat, ami lehetőséget teremt arra, hogy mindenki az igényeinek megfelelő attrakciókat választhassa ki. Ez a személyes igényekhez alakítás különbözteti meg a projektet a hasonló turisztikai tartalmú tematikus térképektől. Másrészt olyan, folyamatosan bővíthető tartalmak is megjeleníthetők, amelyek speciális érdeklődésű turisták igényeit elégítik ki (horgászturizmus, kerékpáros turizmus, irodalmi emlékhelyek turizmusa stb.).

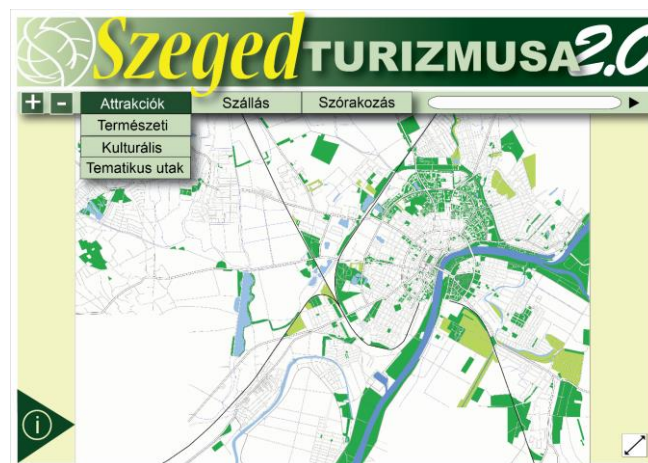
A modell megvalósításához egy interaktív felület kialakítására van szükség, olyan keresőmotorral ellátva, amely a rendelkezésre álló menüből a turista érdeklődésének megfelelően választja ki a térképes, szöveges és fényképes információkat. Az elsődlegesen számítógépen elérhető interaktív felületet később okostelefonra optimalizált alkalmazásként még nagyobb körben szeretnénk hasznosítani.

7.1. Módszertan, eredmények

Jelenleg az adatbevitel és a grafikai megjelenítés előkészítése folyik tanszékünkön, erről szeretnénk ebben a tanulmányban beszámolni.

A honlap kezdőlapján (7.1. ábra) a cím alatt található három menüpont: az Attrakciók, a Szállás és a Szórakozás. Mindegyikhez legördülő menü tartozik, amelyekre rámenve annak jobb oldalán további legördülő menü fog lenyílni. Az Attrakciók főmenü alatt három almenü nyílik: a Természeti, a Kulturális és a Tematikus utak. A Szállás főmenü almenüi: Hotelek (***, ****), Motelek, Diákszállások. A Szórakozás főmenü alatt találjuk a Gasztronómia (Éttermek, Kávézók, Bárok), a Színházak, Mozik, Egyéb kulturális intézmények, valamint a Fesztiválok menüpontokat. Emellett van egy keresésmező, ami címszavakra képes keresni.

7.1. ábra. A program kezdőlapjának terve (szerk.: Karancsi Z. 2014)

A feljövő térképek mindig akkora nagyításban jelennek meg, hogy az azonos tartalmak mindegyike látható legyen. Persze ha túl nagy a szórás, akkor akár egész képernyőméretre is nagyítható a térkép. A honlap bal alsó részén találjuk az impresszumot (i), ahol a tanszék, mint ötletgazda, valamint az adatgyűjtésben és a megvalósulásban közreműködő személyek szerepelnek.

A grafikai alap Szeged digitalizált utcahálózat térképe, amelyre Adobe Illustrator (CS6) szoftver segítségével készülnek el azok a rétegek, amelyek külön-külön jelenítik meg az egyes menüpontokhoz kapcsolódó tartalmakat.

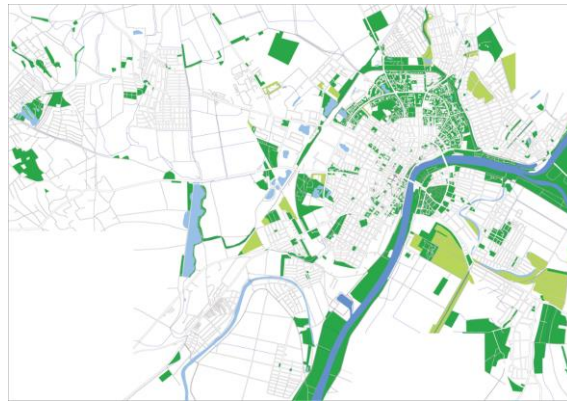
A térképi alapra külön rétegben kerültek fel Szeged felszíni vizei (a Tisza és a város kisebb-nagyobb tavai), mint horgászhelyek, a vízi turizmus helyszínei, valamint a városi zöldterületek, amelyek ugyancsak fontos rekreációs terekként jeleníthetők meg (7.2. ábra).

A kialakítás alatt lévő honlap legfontosabb feladata a turisztikai attrakciók bemutatása térképes és szöveges formában. Mivel ezek legnagyobb része a belvárosban, gyakran egymáshoz közel található, a térképes állomány megfelelő nagyítása lehetőségének kialakítása is szükséges, amit a vektorgrafikus állomány lehetővé tesz.

A többi hasonló tematikájú honlaptól eltérően különböző szempontok alapján lehet lekérni az adatokat. Például az építészeti emlékeket koruk és stílusuk (középkori, barokk, neoklasszicista, romantikus, szecessziós, eklektikus, neoromán) szerint csoportosíthatjuk, külön-külön megjelenítve azokat; a keresést segíti, hogy a térképen egyforma színek jelzik az azonos korban épült, illetve azonos stílusú épületeket. Ezeket kiválasztva minden épületről szöveges és képes információk jeleníthetők meg felugró buborékokban, úgy, hogy a bennük lévő képekre kattintva azok a teljes képernyő méretére nagyíthatók (7.3. ábra). Ugyanezt az elvet követve

összefoglaló réteg kialakításával összegyűjthetők pl. a középkor építészeti (kultúrtörténeti) emlékei, de a program alkalmas arra is, hogy a különböző építészeti objektumo-

7.2. ábra. Szeged utcahálózatos alaptérképe vízrajzi és zöldterületi fedvényekkel kiegészítve (szerk. Karancsi Z.2013)

7.3. ábra. Szeged középkori építészeti emlékei egyikének pontszerű, szöveges és képes megjelenítése a belváros részletes térképének kivágatán (szerk. Karancsi Z.2013)

kat állapotuk alapján (felújított vagy kiváló, megfelelő, lepusztult) külön színekkel is megjelenítse.

Így a **turizmus szempontjából meghatározó, városképi jelentőségű épületek, utcák, terrek, parkok kiemelhetők csakúgy, mint a felújításra váró, vizuális konfliktusokkal terhelt városrészek, utcák, épületek. Ezek pedig már környezetesztétikai kategóriák is egyben, amelyek a konkrét turisztikai hasznosításon túl a várostervezésben is kiemelt szerepet kaphatnak.**

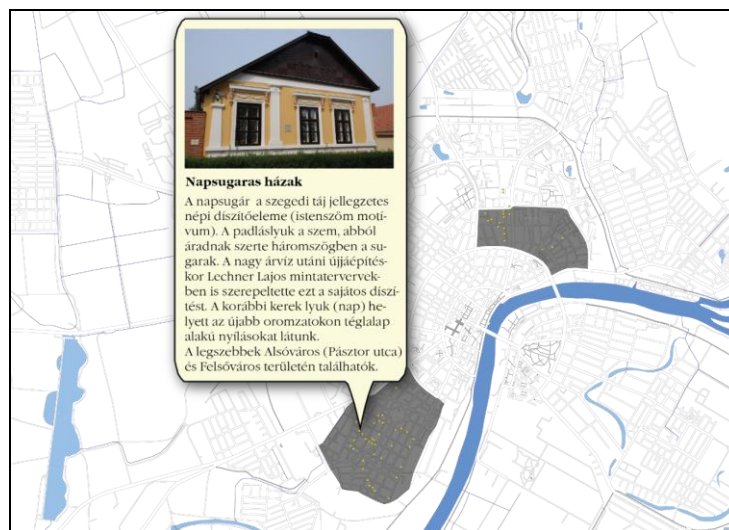
A település újkori fejlődéstörténete jóval több építészeti emléket hagyott ránk, mint a középkor. Érthető módon a felújított belváros attraktív arculatát az 1879. évi nagy árvíz utáni újjáépítés – akkor kapta Szeged új, körutas-sugarutas szerkezetét – során emelt épületek, paloták határozzák meg. Legtöbbjük eklektikus stílusú, de számos épület a századforduló sajátos építészeti karakterét megjelenítő szecesszió stílusában épült (7.4. ábra). Szeged tehát a szecesszió kiemelkedő alkotásaival is megjelenik a turisztikai palettán, érdemes ezért külön tematikus utat szentelni a város szecessziós épületeinek.

A megjelenített épületek rövid leírása mellett ahol további információ elérhető, ott internetes hivatkozás teszi lehetővé a továbblépést.

A speciális tartalmak között külön rétegen jeleníthetők meg a városi népi építészet különlegességeinek számító ún. napsugaras házak, amelyek legnagyobb számban Alsó- és Felsőváros területén találhatóak meg. Sajnos a modern városrendezésnek nagyon sok napsugaras ház is áldozatul esett. A térképes megjelenítés színes pontjai közül bármelyikre klikkelve a felugró buborék szövege tájékoztat a napsugaras homlokzat eredetéről (7.5. ábra), de a legszebb épületek elhelyezkedéséről is, amelyek a felkínált útvonalon azok felfedezésére csábítanak.

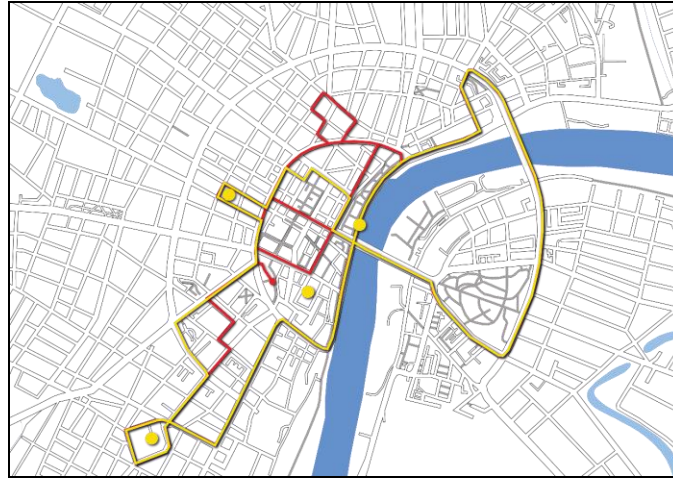

7.4. ábra. A szecessziós Reök-palota (tervezte: Magyar Ede 1906-ban)

7.5. ábra. A szegedi népi építészet különlegességeinek számító napsugaras házak megjelenítése szövegbuborékkal a belváros részletes térképének kivágatán (szerk. Karancsi Z.2013)

A turisztikai attrakciók megtekintésére a gyalogos városnézés mellett lehetőség van városnéző kisvonat, valamint városnéző autóbusz igénybevételére is, amelyek útvonalai lekérhetők a programban (7.6. ábra). A többé-kevésbé megegyező útvonalak között lényeges különbség, hogy az autóbuszos városnézés során négy alkalommal, rövid sétával egy-egy jellegzetes épület alaposabb megismerésére is lehetőség nyílik (megállóhelyek: Zsinagóga, Mátyás templom, Dóm és a Tisza-parti vízi bástya; utóbbi helyen az egykori, lebontott szegedi vár egyik bástyájának alapjai láthatók).

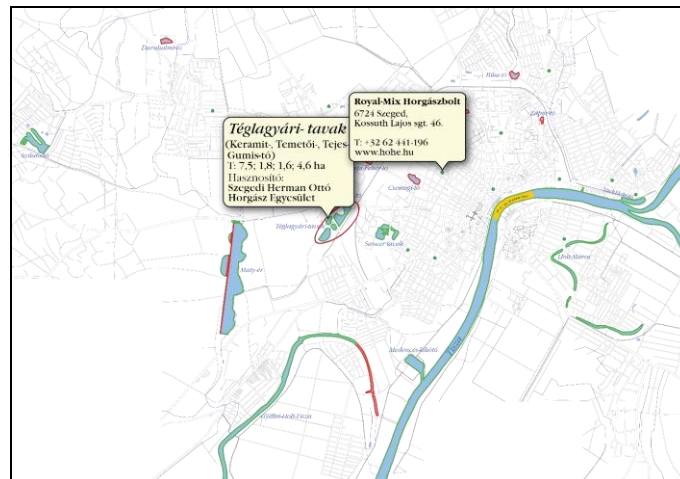

7.6. ábra. A legfontosabb turisztikai attrakciókat összekötő kisvonat (piros) és városnéző busz (sárga) útvonalai (szerk. Karancsi Z.2013)

A speciális tartalmakkal megjeleníthető kerékpáros turizmus megjelenítése nemcsak a folyamatosan bővülő kerékpárutakat (köztük a nemzetközi EuroVelo utat), hanem a városban megtalálható kerékpárszervizek helyét, illetve felugró buborékokban azok elérhetőségét is ábrázolja.

Egy másik speciális tartalom a horgászturizmus megjelenítése. Szeged folyó- és állóvizeinek horgászati célú hasznosításán túl azok kezelőinek, a város horgászegyesületeinek elérhetőségét is megtudhatjuk a program segítségével (7.7. ábra).

A különleges növények iránt érdeklődők is megtalálhatják a város botanikai szempontból legérdekesebb helyeit. A program egy tematikus utat ajánl, amelyen hat megállóhely található. A Holt-Maros vízi növényeitől az újszegedi ligeten át a Tisza-part puhafás ligeterdejéig, a nemzetközi hírű egyetemi Fűvészkerttől az élő kövületként ismert, Arany János utcai Ginko bilo-

7.7. ábra. Horgászatra alkalmas (zöld), tiltott (piros), valamint időszakosan tiltott (sárga) vízfelületek a város területén. Minden tó neve, területe és a hasznosítója megjelenítődik felugró buborékban. Láthatóvá tehető a város összes horgászboltja, azok elérhetősége is (szerk. Karancsi Z.2013)

ba fasonon át a város legnagyobb, helyi védettséget élvező teréig, a Széchenyi térig terjed. A helyszínek legfontosabb növényfajait a felugró buborékok tartalmazzák. A túra személygép-

kocsival kb. egy fél napos program, de a helyi közlekedési eszközök igénybevételével is kivitelezhető; a program az erre vonatkozó információkat is megjeleníti.

Ezzel az útvonallal részben összekapcsolható, illetve azt kiegészítheti egy másik, a tanszékünk által tervezett városökológiai témájú tematikus útvonal, amely szintén megjeleníthető a programmal. A városökológiai sétaút a sajátos városi környezet bemutatására alkalmas. A turista az egyes állomásokon megismerkedhet Szeged földrajzi elhelyezkedésével, a táj és település fejlődésével, a várostörténettel, a városklímával, a városi talajjal, Szeged turizmusával, műemlékvédelmével, zaj- és fényszennyezésével valamint a városfejlesztéssel.

A város sajátos környezeti feltételeket kínál mind a növény-, mind az állatvilág számára. Noha a városokban egységes élővilágról gyakorlatilag nem beszélhetünk, azért a városi élővilág részeként – részben az előzőekben tárgyalt tematikus út segítségével – megismerhetők az élőhelyek alapvető elemei, a városi zöldfelületek is. Az internetes megjelenítés azért is nagyon fontos és hasznos, mert a városökológiai sétaút állomásainak kiépítése, táblákkal való ellátása egyelőre még nem valósult meg.

A meglévő turisztikai honlapokhoz képest szintén újdonság a város híres szülötteinek életútját végigkövető tematikus utak kialakítása, azok térképes megjelenítése. Az érdeklődő művésztársak az utat követve felkereshetik egy-egy művész életének a városhoz kapcsolódó helyszíneit, a róla elnevezett utcát, intézményt, a róla készült szobrot stb. Először városunk híres költőjének, Juhász Gyulának a szegedi életútját követtük végig egy tematikus útvonal létrehozásával. A költő szülőháza már nincs meg, helyén az I. számú Sebészeti Klinika épülete található, melyen emléktábla tájékoztat arról, hogy egykor itt állt a szülőház. Nem messze ettől a helytől, a Roosevelttéren találjuk a költő szobrát (Segesdi György alkotása, 1957) kedvenc folyója, a Tisza felé fordulva. A Boldogasszony sugárúton találjuk a nevét viselő SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar központi épületét, de neveztek el róla utcát, amelyben egykori lakóháza látható. Végül az életút, és egyben a tematikus út lezárásaként a belvárosi temetőben találjuk a költő sírját. Ugyanígy követhetjük végig Dugonics András, József Attila, Radnóti Miklós, Mórá Ferenc, Tömörkény István, Dankó Pista, Bartók Béla, Balázs Béla, Huszka Jenő, Mikszáth Kálmán, Szent Györgyi Albert, Kossuth Lajos, Klebelsberg Kunó, Tisza Lajos, Babits Mihály, Széchenyi István, Klauzál Gábor, Vedres István vagy Bálint Sándor szegedi életének mozzanatait.

A program folyamatosan bővíthető új tartalmakkal és fejleszhető a már meglévők aktualizálásával. Tanulmányunkban azonban elsősorban azokra a tartalmakra koncentráltunk, amelyek általában hiányoznak a hagyományos turisztikai honlapokról. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tervezett honlapon ne lennének elérhetőek a turisztikai honlapok hagyományos elemei. Így Szeged szórakozási lehetőségeit is igyekszünk naprakészen bemutatni. A szegedi éttermek, bárók, üzletek elérhetősége mellett a színházak, mozik és egyéb kulturális intézmények is megjeleníthetőek lesznek, ahol egy kattintással el lehet jutni azok aktuális műsorához is.

Ugyancsak bemutatjuk a városban zajló fesztiválokat is. A hagyományos turisztikai honlapokhoz hasonlóan elérhetőek a különböző kategóriájú szálláshelyek is.

7.2. Összegzés

A jelentős adatbázis kialakítását igénylő program létrehozását követően célunk, hogy azt minél több tematikus tartalommal töltsük fel, ezáltal biztosítva lehetőséget a speciális turisztikai programok keresőinek Szeged megismerésére, a végső cél pedig, hogy ezzel a honlappal (okostelefon alkalmazással) tegyük még vonzóbbá Szeged turisztikai kínálatát.

A környezet állapotának vizsgálata mellett kíváncsiak vagyunk az emberek véleményére is saját környezetükről. Ezért egy kérdőívet szerkesztettünk, amit első körben a jövő értelmiségi rétegét alkotó egyetemistákkal töltettünk ki (mellékletben csatolva). Ennek kiértékelése még folyamatban van, eredményeit a 2015 májusában Budapesten, az ELTE-n megrendezésre kerülő Tájökológiai konferencián fogom bemutatni.

Mindezen konkrét vizsgálatok mellett a táj- és környezetesztétika általános kérdéseinek minél nagyobb publicitást kell biztosítani. Ennek számos előadáson (Akadémiától a közoktatási intézményekig) és tudományos ismeretterjesztő folyóiratban tettem eleget. Ezek mellett évi rendszerességgel fotókiállításokat rendeztem saját képeimből, különleges szépségű természeti tájak és mesterséges látványelemek bemutatásával.

Irodalomjegyzék:

1. LÁTVÁNYÚTVONAL TERVEZÉSE VONATABLAKBÓL

Bishop, I. D. (1992): Visualization in the natural environment: a look forward. *Landscape and Urban Planning* 21 (4), pp. 289-291.

Denstadli, J. M. – Jacobsen, J. K. S. (2011): The long and winding roads: Perceived quality of scenic tourism routes. *Tourism Management* 32, pp. 780-789.

Halsall, D. A. (2001): Railway heritage and the tourist gaze (2001): Stoomtram Hoorn-Medemblik. *Journal of Transport Geography* 9 pp. 151-160.

Howard, R. (1997): A Visitor's Guide to the Hoorn-Medemblik Light Railway. *Museum Stoomtram Hoorn-Medemblik*, Amsterdam

Jacobsen, J. K. S. (1996): Segmenting the use of a scenic highway. *Revue de Tourisme* 51 (3) pp. 32-38.

Karancsi, Z. – Katona, Z. (2009): Egy festői út tervezése a Medves-térségben. *Földrajzi Közlemények* 133 (1) pp. 23-32.

Karancsi, Z. 2006. Természet és látvány. A tájkép értékelése a Medves-vidéken. *Falu Város Régió*, 3. pp. 63-67.

Karancsi, Z – Horváth, G. (2004): Az eresztvényi tanösvény. *II. Magyar Földrajzi Konferencia, CD*, Szeged pp. 741-761.

Kárász, I. (szerk.) 2003: Természetismereti tanösvények Észak-Magyarországon. *Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület*, Eger, 265 p.

Kent, R. L. – Elliot, C. L. (1995): Scenic routes linking and protecting natural and cultural landscape features: a greenway skeleton. *Landscape and Urban Planning* 33 pp. 341-355.

Meitner, M. J. (2004): Scenic beauty of river views in the Grand Canyon: relating perceptual judgments to locations. *Landscape and Urban Planning* 68 pp. 3-13.

Mitchell, R. G. (1982): The Keighley & Worth Valley Railway: leisure activities on a steam railway. In: Halsall, D. A. (Ed.), *Transport for Recreation*. Lancaster. Institute of British Geographers Transport Geography Study Group, pp. 125-144.

Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) 2005 – 2013. (2005) Magyar Turisztikai Hivatal, Budapest

Puczkó, L. – Rácz, T. (2000): Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei. – *Geomédia szakkönyvek*, Budapest, 399 p.

Sutka, R. (2010): Vizuális látványértékeken alapuló tematikus útvonal tervezése Szeged-Cegléd-Budapest vasútvonalon. SZTE TTIK Természetföldrajzi és Geoinformatikai Tanszék – *Szakkolgozat (kézirat)*

<http://www.terport.hu/teruletrendezes/teruletrendezesi-tervek/megyek>

2. A NÖVÉNYZET, MINT FONTOS KÖRNYEZETESZTÉTIKAI ELEM

- Egedy T. 1998. A városi zöldterületek hazánkban. – In: Tóth J.-Wilhelm Z. A társadalmi-gazdasági aktivitás területi-környezeti problémái, JPTE, Pécs, pp. 400-411.
- Gulyás Á. – Kiss T. 2007. Városi élőhelyek és élőlények. In: Mezősi G. (szerk.) Város-ökológia. Földrajzi tanulmányok. 1. kötet. JATEPress, Szeged, pp. 119-147.
- Karancsi Z. et. al. 2008. Környezetesztiikai kérdések vizsgálata egy nagyváros példáján. – In: Szabó V. – Orosz Z. – Nagy R. – Fazekas I. (szerk.): IV. Magyar Földrajzi Konferencia kiadványa, Debrecen, pp. 237-238.
- Konkolyné Gy. É. 2003. Környezettervezés. Mezőgazda Kiadó, Budapest, p. 398.
- Lukovich T. 2001. A posztmodern kor városépítészetének kihívásai. – Pallas, Budapest, 284 p.
- Michalkó G. 1999. A városi turizmus elmélete és gyakorlata. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 168 p.
- Mikle K. M. 2005. A városrehabilitáció és a zöldterületek viszonya Budapesten. In: Egedy T. (szerk.) Városrehabilitáció és társadalom. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, pp. 189-200.
- Nagy K. 1995. Közparkok és közterek használatának mai jellemzői. ÖKO Ökológia, környezetgazdálkodás, társadalom VI/4. pp. 39-49.
- Radó D. 1981. Fák a betonrengetegben. – Mezőgazdasági kiadó, Budapest, 99 p.
- Radó D. 1983. Városok zöld szigetei. – Építésügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 122 p.
- Radó D. 2001. A növényzet szerepe a környezetvédelemben. – Zöld Érdek Alapítvány, Levegő Munkacsoport, Budapest, 141 p.
- Urge-Team 2004. Making greener cities-a practical guide. UFZ-Bericht Nr. 8/2004. (Stadtökologische Forschungen Nr. 37). – UFZ Leipzig-Halle GmbH, 120 p.

3. TANYÁS TÁJKARAKTER, MINT AZ ALFÖLD JELLEGZETES TÁJKÉPI ÉRTÉKE

- Budai A. 2004: Környezetesztiika, elmélet és gyakorlat. Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft. Budapest
- Karancsi Z. 2009: Gondolatok a tájesztiikáról. Új utakon a Pedagógusképző Kar című konferencia előadásai. In: Tóth Sz. (szerk.) SZTE JGYPK Tudományos és művészeti műhelymunkák. Szeged, 2007. 04.10. pp. 311-317.
- Kiss A. 2005. A tanya épített környezete. www.alfoldinfo.hu/tanyakutatas/tanyakutatas4.pdf
- Kiss A. 2006: Tanyák a tájban. A Falu XXI. évf. 2. pp. 35-41.
- Kubinszky M. 1995: Táj+építészet. A természeti környezet egy építész szemével. Mezőgazda Kiadó, Budapest
- Végh J. (szerk.) 2006: Művészeti Kislexikon. Alföldi iskola, Corvina, Budapest, p. 12. o.
- Országos Területfejlesztési Koncepció 97/2005. (XII: 25.) Országgyűlési Határozat 49/2009. (V. 27.) Országgyűlési határozat a tanyák és tanyás térségek megőrzéséről, fejlesztéséről
www.alfoldinfo.hu/tanyakutatas/tanyakutatas4.pdf
www.hung-art.hu

4. VIZUÁLIS KONFLIKTUSOK TÉRKÉPEZÉSE EGY NAGYVÁROSBAN

- Bajmóczy Péter et. al. (2012): Managing the socio-economic consequences of the climate change. In: János Rakonczai – Zsuzsanna Ladányi (ed.) Review of climate change research program at the University of Szeged (2010-2012). Institute of Geography and Geology, University of Szeged, pp. 105-121.

Becsei József (2004): A 125 éves szegedi városi tér szerkezete. – In: Mészáros R. (szerk.): Szeged társadalomföldrajzi nézőpontból. SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 106–130

Blazovich László (2005): Szeged rövid története. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged. 317. p.

Bobkó Anna (2012): Panaszkodnak a lakók a rókusi hajléktalanokra; Délmagyarország 2012. október 25.

Boros Lajos (2009): Szeged belső térfolyamatai az 1950-es évektől napjainkig. Földrajzi Közlemények, 133. 4. pp. 453-465.

Dombai Tünde (2008): Fantomépületek Szegeden; Délmagyarország; 2008. március 1.

Egedy Tamás (2000): A magyar lakótelepek helyzetének értékelése. Földrajzi Értesítő 49. 3-4., pp. 265–283.

Egedy Tamás (2007a): A történelmi belvárosok rehabilitációja vidéki nagyvárosainkban – Szeged és Győr – In: Enyedi Gy. (szerk.): A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai – Magyarország az ezredfordulón, Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián – Műhelytanulmányok, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, pp. 261-292.

Egedy Tamás (2007b): Helyzetkép a magyar és német lakótelepekről – budapesti és lipcsei tapasztalatok. In: Egedy T.–Kondor A. CS. (szerk.): Városfejlődés és városrehabilitáció – Budapesti és lipcsei tapasztalatok. Magyar Földrajzi Társaság, Budapest. pp. 29–37.

Egedy Tamás (2009): Városrehabilitáció és életminőség. Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, p. 152.

Farkas Csaba (2006): Napsugaras házak újjászületése, Délmagyarország; 2006. október 7.

Hegedűs G. 2009: A szegedi lakóparkok társadalomföldrajzi vizsgálata. - Közép-Európai Közlemények, 2. 4-5, pp. 167-174).

Kalmár Ferenc (2012): Rókuson eresztettem gyökeret; Délmagyarország; 2012. október 25.

Konkoly-Gyuró Éva (szerk.) 2010: Határon átívelő tájak karaktere. A Fertő-Hanság medence és Sopron térsége. Nyugat-Magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, p. 9.

Kovács Zoltán (2005): Az alföldi városok térszerkezetének átalakulása – kihívások és kérdőjelek a városfejlesztés számára. – In: Nagy E.–Nagy G. (szerk.): Az Európai Unió bővítésének kihívásai – régiók a keleti periferián, MTA RKK ATI, Békéscsaba, pp. 326–330.

Németh Csaba (2009): A hőtérképezés alkalmazásai, a panelprogram értékelése légi hőfelvételek alapján.

http://www.geo.u-zeged.hu/sites/default/files/01Foldal/OFKD_absztraktok/Nemeth_Csaba.pdf

Tóth Károly – Keserű Imre 2001: A lakótelepi panellakások árainak területi különbségei Szegeden. – In: Dormány G.– Kovács F. – Péti M. – Rakonczai J. (szerk.): A földrajz eredményei az új évezred küszöbén. Magyar Földrajzi Konferencia. SZTE Természeti Földrajzi Tanszék, Szeged. 10 p. CD-ROM.

Tóth Zoltán (2001): Építészet – városépítészet, hagyományok és modernizáció. Ponte Press Kiadó, Pécs, p. 196.

Varga Anna (2012): Bontásra ítélték Rókus egyik szegényfoltját; Szegedma.hu; 2012. január 23.

http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/folytatásra_var_a_panelprogram/2292358/

6. AZ ELSŐ BENYOMÁS, AVAGY VÁROSKÉPELEMZÉS EGY NAGYVÁROS PEREMÉN

Boros L. 2003: Határmentiség a turizmusban. – In: Szónokyné Ancsin G. (szerk.) Határok és az Európai Unió. Szeged, SZTE Természettudományi Kar Gazdaság és Társadalomföldrajz Tanszék, pp. 141-145.

Karancsi Z. – Hornyák S. – Horváth G. 2012: Vizuális konfliktusok térképezése egy nagyvárosban. – In: Győri F. (szerk.): A tudás szolgálatában. Közép-európai Monográfiák, Egyesület Közép-európa kutatására. Szeged, pp. 299-312.

Michalkó G. 2001: A magyarországi bevásárlóturizmus szociálgeográfiai vonatkozásai. – Földrajzi Értesítő 1-4. pp. 255-270.

Molnár J. L. 2006: Kié az utca? – Bevásárlóközpontok által közvetett módon okozott vizuális környezetszennyezés. – 4D Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóirat. Corvinus Egyetem, Budapest, pp. 48-51.

<http://www.gfk.hu>

http://www.szegedvaros.hu/letoltesek/doc_download/2897-szeged-mako-elvarosi-koezoesegi-koezlekedes-vizsgalata.html

http://www.uvt.bme.hu/targyak/kterv_I/kterv_I_II_kgysch/index.html

7. ÚJ TÍPUSÚ TURISZTIKAI TÉRKÉPEZÉS EGY NAGYVÁROSBAN - TURIZMUS 2.0 SZEGEDEN

Dragon Z. 2008 (03. 17.): Mi vagy te, web kettes interaktivitás?

<http://www.dragonweb.hu/blog/mi-vagy-te-web-kettes-interaktivitas/>

(hozzáférés dátuma: 2014. december 10.)

Karancsi Z.–Hornyák S.–Horváth G. 2012: Vizuális konfliktusok térképezése egy nagyvárosban. In: Győri F. (szerk.) A tudás szolgálatában. Földrajzi Tanulmányok Pál Ágnes tiszteletére. Közép-európai Monográfiák, Egyesület Közép-Európa kutatására. Szeged, pp. 299-312.

Karancsi Z.–Hornyák S.–Horváth G. 2013: Az első benyomás, avagy városképelemzés egy nagyváros peremén. In: Frisnyák S.–Gál A. (szerk.): Kárpát-medence: természet, társadalom, gazdaság. Nyíregyháza–Szerencs. pp. 305-318.

O'Reilly, T. 2005 (09. 30.): What Is Web 2.0, Design Patterns and Business models for the Next Generation of Software. *oreilly.com*

<http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html> (hozzáférés dátuma: 2014. december 15.)

Oláh F. 2008: Városökológiai sétaút tervezete Szegeden. In: Orosz Z.–Szabó V.–Molnár G.–Fazekas I. (szerk.) IV. Kárpát-medencei Környezettudományi Konferencia Kiadványa 1. Debrecen, Meridián Alapítvány, pp. 362-367.

Szűts Z. 2012: A Web 2.0 kommunikációelméleti kérdései. Jel-Kép (Kommunikáció, Közvélemény, Média) 1-4.

http://www.communicatio.hu/jelkep/2012/1_4/szuts_zoltan.htm

(hozzáférés dátuma: 2014. december 15.)

Szabadka és Szeged; a szecesszió kimeríthetetlen tárháza 2013. – DVD; Szeged és térsége Turisztikai Nonprofit Kft.

Mellékletek:

Környezetesztétikai vizsgálatok különböző településtípusokon

Dr. Karancsi Zoltán tanszékvezető egyetemi docens
SZTE JGYPK ATTI Földrajzi és Ökoturisztikai Tanszék

elérhetőség: karancsi@jgypk.u-szeged.hu

A kérdőív kitöltése önkéntes, név nélküli kitöltésével környezetesztétikai kutatásainkat segíti. Köszönjük!

Kérdőív kitöltő munkatárs neve:	Kitöltés időpontja:
---------------------------------	---------------------

A kitöltő				
neme	férfi, nő		foglalkozása	
életkora			jövedelme	átlag alatt átlagos átlag feletti
végzettsége			lakóhelye (.....városrész, épület típus: kertes ház, társasház, lakótelep téglapanel, egyéb)	
Milyen települési környezetben szeretne élni?			Milyen lakóépületben szeretne élni?	
Szeged , nagyváros, kisváros, falu, tanya ha Szeged , akkor melyik városrész: Új-Szeged, Belváros, Alsóváros, Felsőváros, Rókus, Tarján			kertes ház, társasház, lakótelep (tégla), lakótelep (panel), tanya	

1. Mennyire fontos az Ön számára környezetének látványa?	2. Környezetem látványa (1 - elviselhetetlen; 2 - zavaró; 3 - megfelelő; 4 - jó; 5 - kiváló)	3. Környezetem állapotának változása az elmúlt években													
<table border="1"> <tr> <td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td> </tr> </table> 1 - nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja válaszát!	1	2	3	4	5	<table border="1"> <tr> <td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td> </tr> </table>	1	2	3	4	5	<table border="1"> <tr> <td>romlott</td><td>maradt</td><td>javult</td> </tr> </table>	romlott	maradt	javult
1	2	3	4	5											
1	2	3	4	5											
romlott	maradt	javult													

4. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye épületeinek látványa?	5. Lakóhelyem épületeinek látványa (1 - elviselhetetlen – 5 - kiváló)	6. Lakóhelyem épületeinek változása az elmúlt években													
<table border="1"> <tr> <td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td> </tr> </table> 1 - nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja válaszát!	1	2	3	4	5	<table border="1"> <tr> <td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td> </tr> </table> Jellemző problémák: 1. 2. 3.	1	2	3	4	5	<table border="1"> <tr> <td>romlott</td><td>maradt</td><td>javult</td> </tr> </table> Jellemző változás: 1. 2. 3.	romlott	maradt	javult
1	2	3	4	5											
1	2	3	4	5											
romlott	maradt	javult													

7. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye utcaképének látványa?	8. Lakóhelyem utcaképének látványa (1 - elviselhetetlen – 5 - kiváló)	9. Lakóhelyem utcaképének változása az elmúlt években.
--	---	--

1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	romlott	maradt	javult
1- nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja választát!					Jellemző problémák: 1. 2. 3.					Jellemző változás: 1. 2. 3.		
10. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye közösségi közlekedésének látványa?					11. Lakóhelyem közösségi közlekedésének látványa (1 - elviselhetetlen – 5 - kiváló)					12. Lakóhelyem közösségi közlekedésének látványának változása az elmúlt években.		
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	romlott	maradt	javult
1- nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja választát!					Jellemző problémák: 1. 2. 3.					Jellemző változás: 1. 2. 3.		

13. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye zajszennyezése?					14. Lakóhelyem zajszennyezése					15. Lakóhelyem zajszennyezésének változása az elmúlt években.		
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	romlott	maradt	javult
1- nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja választát!					1 - jelenösen rontja életminőségemet; 2 - megterhelő; 3- rendszeresen zavaró; 4 - néha zavaró; 5 - nem zavaró					Jellemző problémák: 1. 2. 3.		

16. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye parkolóhelyeinek látványa?					17. Lakóhelyem parkolóhelyeinek látványa					18. Lakóhelyem parkolóhelyeinek változása az elmúlt években.		
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	csökkent	maradt	nőtt
1- nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja választát!					1 - jelenösen rontja életminőségemet; 2 - megterhelő; 3- rendszeresen zavaró; 4 - néha zavaró; 5 - nem zavaró					Jellemző problémák: 1. 2. 3.		

19. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye parkjainak állapota?					20. Lakóhelyem parkjainak látványa (1 - elviselhetetlen – 5 - kiváló)					21. Lakóhelyem parkjainak változása az elmúlt években.		
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	csökkent	maradt	nőtt
1- nem fontos; 5 - nagyon fontos Indokolja választát!					Jellemző problémák: 1. 2. 3.					Jellemző problémák: 1. 2. 3.		

22. Mennyire fontos az Ön számára lakóhelye egyéb zöldfelületeinek (nem parkok) állapota?					23. Lakóhelyem zöldfelületeinek látványa (1 - elviselhetetlen – 5 - kiváló)					24. Lakóhelyem zöldfelületeinek változása az elmúlt években.		
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	csökkent	maradt	nőtt
1- nem fontos; 5 - nagyon fontos					Jellemző problémák:					Jellemző problémák:		

Indokolja választát!

1.
2.
3.

1.
2.
3.

Köszönöm, hogy kitöltötték a kérdőívet!

MEGHÍVÓ

A Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár szeretettel meghívja Önt és Barátait
2014. április 3-án (csütörtökön) **17.00 órára**

Dr. Karancsi Zoltán geográfus,
a Szegedi Tudományegyetem Pedagógusképző kar
Földrajzi és Ökoturisztikai Tanszék vezetőjének

Egyiptomi tájak, egyiptomi emberek

című, előadással egybekötött fotókiállításának megnyitójára.

A fotókiállítás mellett Egyiptom látványosságait mutatjuk be a Somogyi-könyvtár dokumentumainak segítségével.

Helyszín: Somogyi-könyvtár, 1. emeleti folyóiratolvasó

A kiállítások megtekinthetők 2014. április 26-ig.

SOMOGYI-KÖNYVTÁR
SZEGED

Meghívó

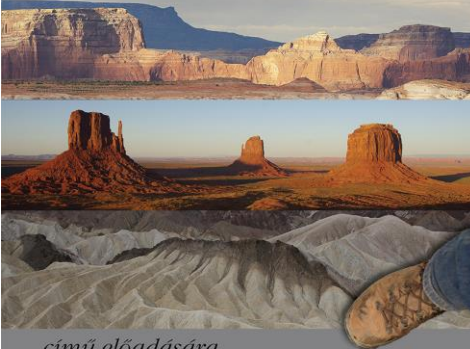
Dr. Karancsi Zoltán:
Különleges színek és formák
a kanyonok földjén

című fotókiállítására
2014. szeptember 26. 17.30
az SZTE JGYPK Tudástár folyosójára
Megnyitja: dr. Nagy János egyetemi tanár
Az OTKA, a JGYPK HÖK és a Tudástár támogatásával
A kutatók éjszakája programjaként

Meghívó

Dr. Karancsi Zoltán:
Kalandozások vadnyugati
nemzeti parkokban

című előadására
2014. szeptember 26. 18.00
az SZTE JGYPK Tudástár előadóójába
(Szeged, Boldogasszony sgt.6.)
Az OTKA, a JGYPK HÖK és a Tudástár támogatásával
A kutatók éjszakája programjaként

MEGHÍVÓ

A Magyar Földrajzi Társaság Szegedi Osztálya tisztelettel
meghívja Önt a
2014. november 27-én, csütörtökön 17 órakor kezdődő
ELŐADÓÜLÉSÉRE.

PROGRAM:

DR. KARANCSI ZOLTÁN:

INSPIRATÍV VADNYUGATI TÁJAK NEMCSAK GEOGRÁFUSOKNAK

Bakancslisták előkelő helyein szerepelnek az **amerikai nemzeti parkok**. Nemcsak vadságuk, de impozáns méreteik, különleges színű, változatos formakincstük is nagy hatást gyakorolnak az oda látogatókra. Az előadó három hetet töltött az USA leghíresebb nemzeti parkjaiban Kaliforniától Wyoming-ig (Yosemite-től Yellowstone-ig), -86 méterrel 2400 méteres magasságig, a víz, a szél, a jég és a vulkánok által alakított tájakon.

Sátrazott a mamutfenyők alatt, sivatagban és hegyek között. A vadonban tett túrái során a felszínformák tanulmányozása mellett leginkább a tájak szépsége nyugtázta le. Az érintetlennek tűnő természet látványa kiváló példákkal szolgált tájéztetési kutatásaihoz.

A helyi élővilág képviselői közül találkozott csíkos mókussal, turgével, prérikutyával és -farkassal, jávor-, és files szarvassal, kondorkeselyűvel, fekete- és grizzly medvével valamint bölénycsordákkal csakúgy, mint a növényvilág matuzsálemeiként ismert mamut- és gyakran erősen csavartörzsű száalkásfenyővel.

A természet csodái mellett felkeresett három különleges amerikai várost: **San Francisco-t**, **Las Vegas-t** és **Salt Lake City-t**.

AZ ÜLÉS HELYE:

Szeged, Egyetem utca 2-6. Ady-téri épület

III. emelet Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék, Krajčí Gyula Tanterem (Nagy-előadó terem).

(A helyszínt eligazító táblák alapján találják meg.)

Dr. Mucsi László
MFT Szegedi Osztály
elnök

Dr. Pál Viktor
MFT Szegedi Osztály
titkár